

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra žurnalistiky

**Odsun německého obyvatelstva z území Československa
na stránkách Lidové demokracie a Rudého práva v období
od května do srpna 1945**

Bakalářská práce

Jan Horejš

Vedoucí práce: doc. PhDr. Petr Orság, Ph.D.

Olomouc 2021

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracoval samostatně a všechny použité prameny a literaturu jsem uvedl v bibliografii. Tato bakalářská práce obsahuje: 99 375 znaků.

V Olomouci dne 24. června 2021.

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěl poděkovat PhDr. Petru Orságovi, Ph.D. za odborné vedení mé práce, podnětné připomínky a čas, který mi při zpracování bakalářské práce věnoval.

Anotace

Katedra žurnalistiky
Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

Autor: Jan Horejš

Vedoucí práce: PhDr. Petr Orság Ph.D.

Název práce: Odsun německého obyvatelstva z území Československa na stránkách Lidové demokracie a Rudého práva v období od května do srpna 1945

Anotace: Tato bakalářská práce se zabývá deníky Lidová demokracie a Rudé právo. Cílem práce je popsat, porovnat a obsahově zhodnotit deskripci odsunu německého obyvatelstva z Československa v období od května do srpna 1945 za použití historickosrovnávací metody. Práce je konkrétně zaměřena na národnostní a majetkové aspekty odsunu německého obyvatelstva. V práci je zahrnut historický vývoj česko-německých vztahů, mediální a politická situace v poválečném Československu, charakteristika politických stran ČSL a KSČ a charakteristika zkoumaných periodik.

Klíčová slova: Česko-německé vztahy, odsun Němců, Lidová demokracie, Rudé právo, Československá strana lidová, Komunistická strana Československa, československá média 1945-1948

Summary

Department of journalism
Faculty of Arts, Palacký University Olomouc

Author: Jan Horejš

Supervisor: PhDr. Petr Orság Ph.D.

Title: Transfer of Germans from Czechoslovakia on the pages of Lidová demokracie newspaper and Rudé právo newspaper from May to August 1945

Summary: This bachelor's thesis deals with dailies, namely Lidová demokracie and Rudé právo. The aim of this work is to describe, compare and evaluate the description of the transfer of the German's from Czechoslovakia from May to August 1945 using the historical comparative method. The work is specifically focused on nation and economic aspects of the transfer German's . The work includes the historical development of Czech-German relation, the media and political situation in post-war Czechoslovakia, the characteristics of the political parties ČSL and KSČ and the characteristics of both newspapers.

Key words: Czech-German relation, transfer of German's, Lidová demokracie, Rudé právo, post-war Czechoslovakia, Catholic party of Czechoslovakia, Communist party of Czechoslovakia, Czechoslovak media 1945-1948

Obsah

1. Úvod	3
2. Metodologie	4
2.1 Cíl práce a užitá metoda	4
2.2 Prameny a literatura.....	6
3. Česko-německé vztahy	9
3.1 Geneze česko-německých vztahů před vznikem protektorátu Čechy a Morava	9
3.2 Protektorát Čechy a Morava.....	11
3.3 Vysídlení Němců z Československa	12
3.3.1 Cesta k odsunu.....	12
3.3.2 Divoký odsun	13
3.3.3 Postupimská konference.....	14
4. Politická a mediální situace v Československu po 2. světové válce	16
5. Charakteristika politických stran spojených se zkoumanými periodiky	18
5.1 Československá strana lidová.....	18
5.1.1 Období mezi lety 1919-1945	18
5.1.2 Období mezi lety 1945-1948	20
5.2 Komunistická strana Československa	21
5.2.1 Období mezi lety 1918-1945	21
5.2.2 Období mezi lety 1945-1948	22
6. Charakteristika zkoumaných periodik	24
6.1 Lidová demokracie	24
6.1.1 Historie	24
6.1.2 Lidová demokracie	25
6.2 Rudé právo	26
6.2.1 Historie	26
6.2.2 Rudé právo po 2. světové válce	28
7. Odsun německého obyvatelstva z území Československa na stránkách Lidové demokracie a Rudého práva	29
7.1 Mediální pokrytí německé otázky v Lidové demokracii a Rudém právu.....	29
7.1.1 Mediální pokrytí německé otázky v Lidové demokracii	29
1.1.1 Zhodnocení mediálního pokrytí německé otázky v Lidové demokracii	34
7.1.2 Mediální pokrytí německé otázky v Rudém právu.....	35
1.1.2 Zhodnocení mediálního pokrytí německé otázky v Rudém právu	39
7.1.3 Zhodnocení a porovnání mediálního pokrytí ve zkoumaných periodikách.....	39
7.2 Projevy politických představitelů o transferu Němců v Lidové demokracii a Rudém právu	42

7.1.4	Edvard Beneš.....	42
7.1.5	Jan Šrámek a program ČSL.....	45
7.1.6	Václav Nosek, Václav Kopecký, Klement Gottwald, Vladimír Clementis.....	46
8.	Závěr.....	49
9.	Bibliografie.....	51
9.1	Prameny.....	51
9.2	Literatura.....	51
1.3	Přílohy.....	54
	Seznam příloh.....	54
	Příloha č. 1: Tabulky zaznamenávající počet článků v Lidové demokracii a v Rudém právu.....	55
	Příloha č. 2: Seznam použitých článků z Lidové demokracie.....	57
	Příloha č. 3: Seznam použitých článků z Rudého práva.....	59

1. Úvod

Odsun Němců z Československa je i po sedmdesáti pěti letech v České republice stále živé téma, které ovlivňuje i českou politickou a mediální scénu. Naposled se tato otázka dostala výrazně do popředí při první přímé prezidentské volbě v roce 2013, a to v souvislosti s Benešovými dekrety, ty zůstávají i nadále platné a neumožňují tedy sudetským Němcům požadovat navrácení majetku, který jim byl po 2. světové válce odebrán. Jedinou českou politickou silou, která se i nadále věnuje a vstřícně staví k urovnání vztahů Němců a Čechů je KDU-ČSL, její představitelé opakovaně navštěvují sjezdy sudetských Němců.

Pokud chceme v dnešní době chápat pohnutky československé vlády a veřejnosti k odsunu, je nutné znát tehdejší náladu společnosti, která byla po šesti letech nacistické okupace značně rozjitřená. Atmosféru doby nám dokáže přiblížit dobový periodický tisk, který o odsunu referoval a náladu veřejnosti ovlivňoval. Již tehdy byl ovšem „divoký odsun“ tabuizované téma, proto bude zajímavé zkoumat, jak se média k tomuto tématu stavěla a jaká akcentovala témata.

Tato práce je rozdělena na praktickou a teoretickou část. Teoretická část obsahuje čtyři kapitoly, které jsou dále členěny do menších podkapitol. V kapitole *Česko-německé vztahy* se věnuji historické genezi těchto vztahů až do roku 1945, a poté v ní také rozebírám a definuji období „divokého odsunu“ a Postupimskou konferenci, která znamenala jasné definování pravidel pro transferové postupy a také ukončuje zkoumaný rozsah mé práce, tedy od května do srpna 1945. V rozsahově menší kapitole *Politická a mediální situace v Československu po 2. světové válce* se věnuji otázkám Národní fronty a situaci v médiích po 2. světové válce, která byla značně komplikovaná, hlavně z důvodu činnosti komunistického ministra informací Kopeckého. V rukou komunistů ministerstvo regulovalo tisk pomocí vyhlášek a omezení, tvořilo svoji mediální politiku pod vlivem a ve prospěch komunistů. V dalších dvou kapitolách nejprve popisují politické strany, které jsou spojeny se zkoumaným periodickým tiskem. Tedy Československou stranu lidovou a Komunistickou stranu Československa. Následně se věnuji jejich politickému tisku.

Praktická část má kapitolu jedinou *Odsun německého obyvatelstva z území Československa na stránkách Lidové demokracie a Rudého práva*. Tato kapitola je ovšem rozdělena na dvě rozsáhle podkapitoly. Nejprve se věnuji mediálnímu pokrytí odsunu a následně projevům politiků, které zkoumaná média otiskla na svých stránkách.

2. Metodologie

2.1 Cíl práce a užitá metoda

Cílem mé práce je popsat a porovnat deskripci odsunu německého obyvatelstva z Československa v období od května do srpna 1945 ve zkoumaných denících *Lidová demokracie* a *Rudé právo*. Čtením tehdejších periodik chci zjistit jakou pozornost a váhu zkoumané deníky německé národnostní otázce věnovaly a na jaká témata byl ve spojitosti s odsunem na jejich stránkách kladen důraz.

Na základě historických výzkumů a práce historiků dnes víme, že situace po 2. světové válce byla na území tehdejšího Československa národnostně vyhrocená. Po květnu 1945 docházelo k neorganizovanému odsunu německého obyvatelstva z Československa a záboru jejich majetku. Oficiální, mezinárodní potvrzení rozhodnutí o odsunu Němců padlo až na Postupimské konferenci v srpnu 1945, kde byl také přesně definován způsob jeho provedení. Proto jsem se rozhodl stanovit zkoumané období na dobu od května 1945 do srpna 1945 a zaměřit se na dobu tzv. „divokého odsunu“.

Zajímá mě, jak o tomto dějinném úseku referovala zkoumaná periodika. Při srovnávání deníků se zaměřím na národnostní aspekty odsunu německého obyvatelstva a zábor majetku německého obyvatelstva. V této práci jsem pod národnostní aspekty zahrnul veškeré články, kde se slovo Němec a německý objevuje ve spojitosti s tematikou odsunu, vysídlování pohraničí a osídlování pohraničí, očištění pohraničí, odgermanizování republiky a řešení německé otázky na našem území. Naopak jsem pominul texty, které referují o Němcích ve spojitosti s boji 2. světové války, hrůzami holocaustu, správou Německa a válečnými zločinci – například referování o K. H. Frankovi. Pod tématem záboru německého majetku jsou zahrnuty články, které obsahují téma konfiskace německé půdy, záboru německého majetku a jeho předání novým českým vlastníkům, rozdělování zemědělského německého majetku.

Důvodem, proč jsem si vybral tyto tematické okruhy je můj vlastní předvýzkum zkoumaných periodik. Během tohoto předvýzkumu jsem čtením zkoumaných deníků došel k závěru, že tyto kategorie byly v období od května 1945 do srpna 1945 medializované téma v obou tiskovinách. Nyní chci toto zjištění v práci podrobit hlubšímu a kvalitnějšímu výzkumu.

Názory na poválečné uspořádání, vývoj a problematiku německé otázky přímo ovlivňovaly proklamace a prohlášení politických činitelů v zemi, které byly publikovány na stránkách zkoumaných periodik. Zajímá mě, jací politici se ve svých projevech zaobírali otázkou zaboru německého majetku a národnostními aspekty odsunu německého obyvatelstva. Zda dostávali prostor v obou sledovaných tištěných médiích a kolik jejich projevů bylo v těchto periodikách publikováno. Zda zkoumaná periodika dávala prostor i projevům politiků z opačných politických táborů a jaká témata ve spojitosti s odsunem a záborem majetku Němců daní politici akcentovali. V práci se ovšem budu zabývat pouze osobou prezidenta Edvarda Beneše, který odsunový plán prosazoval již během svého exilu v Londýně a politiky napojené svojí stranickou příslušností na mnou zkoumaný periodický tisk.

Počet publikovaných článků je pouze pomocným kritériem, neboť ve zkoumaném období nejsou výtisky deníků *Lidová demokracie* a *Rudé právo* dochovány komplexně a nemohou tak vytvořit celistvý obraz zkoumané problematiky. S otázkou odsunu německého obyvatelstva byla po 2. světové válce spojována i problematika vysídlení maďarské menšiny z československého území. V této práci se nebudu tímto tématem ovšem zabývat a zaměřím se výhradně na menšinu německou.

K dosažení svých výzkumných cílů jsem se rozhodl použít historickosrovnávací metodu. Miroslav Hroch doporučuje pro použití této metody definovat co nejpřesněji objekt komparace, určit cíle metody, definovat kritéria podle nichž je možno objekty komparace sledovat a vyjasnit si vztah komparativního postupu k časové ose.¹ Renata Sedláková říká, že pokud chceme analyzovat texty z let minulých, musíme porozumět kontextu a období jeho vzniku.² Proto v teoretické části práce nejdříve popíši vývoj česko-německých vztahů až k transferu Němců po 2. světové válce, následně nastíním politickou a mediální situaci v Československu po 2. světové válce a charakterizuji mnou zkoumaný periodický tisk a na něj napojené politické strany.

Předmětem mého výzkumu budou deníky *Lidová demokracie* a *Rudé právo*. Obě periodika měla ve zkoumaném období shodnou periodicitu a zároveň se jednalo o tiskoviny politických stran Národní fronty. *Rudé právo* bylo hlavním tiskovým orgánem Komunistické strany Československa a jednalo se o nejprodávanější politické periodikum.³ *Lidová demokracie* byla tiskovinou Československé strany lidové a navazovala na tradici *Lidových listů* z období první

¹ Hroch 1985: 235.

² Sedláková 2014: 392.

³ Bednařík 2019: 242, 243.

republiky. Právě po roce 1945, kdy se dostávala k moci komunistická strana byla strana lidová jejím hlavním oponentem, a to jak v politickém, tak i v mediálním prostoru. Lidovecké časopisy *Obzory* a *Vývoj* se značně vymezovaly proti politice komunistů a jejich redaktoři přispívali také do hlavního tiskového orgánu strany – *Lidové demokracie*.

V práci budu zkoumat jak zpravodajské, tak publicistické články, které ovšem nebudu rozlišovat, protože ve zkoumaném období nebyla publicistika publikována samostatně a zpravodajské články obsahovaly hodnotící, zabarvené prvky a postoje autora. Aby byl mediální obraz této problematiky ucelený, rozhodl jsem se do výzkumu zařadit kromě zpravodajských a publicistických článků také agenturní zprávy a projevy politických představitelů země vyjadřujících se k tématu zkoumané problematiky. Citace z dobového textu v práci ponechám v nepozměněné pravopisné podobě. U textu, kde není uveden autor a ani jeho šifra, použiji zkratku (nept), neboli nepodepsaný text. V případě *Rudého práva* není v záhlaví uveden rok vydání, proto nebude zaznamenán ani v bibliografických citacích.

2.2 Prameny a literatura

V první kapitole, kde nejprve zasazují česko-německé vztahy do historického kontextu jsem čerpal z knihy Zdeňka Beneše *Rozumět dějinám* (2002). Beneš zde rozebírá nejen průběh samotného odsunu, ale celou genezi vztahů těchto dvou národností. K publikaci Zdeňka Beneše jsem v první části kapitoly získával informace také z knihy historika Václava Kurala *Češi, Němci a mnichovská křižovatka* (2002). Kural se zde se spoluautorem Pavlem Klenerem zabývá problematikou mnichovské dohody v roce 1938, rozebírá její příčiny hlouběji než do třicátých let 20. století. Přínosnou pro mě byla práce historika Tomáše Staňka, ten se problematikou odsunu věnuje podrobně ve svých knihách *Odsun Němců z Československa 1945-1947* (1991) a *Vysídlení Němců z Československa* (1992). Staňk je také společně se švýcarským historikem Adrianem von Arburg autorem knihy *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951: dokumenty z českých archivů* (2010). V knize *Sudetští Němci v nacistickém státě* (2001) historik Volker Zimmermann se věnuje německým obyvatelům Sudet, jejich náladám a postojům od roku 1938 do roku 1945. Velice nápomocnou mi byla publikace Milana Churáně *Postupim a Československo: mýtus a skutečnost* (2001). Churáň v této knize podrobně rozebírá postoje velmocí k otázkám transferu Němců z Československa, jejich vývoj a nahlížení velmocí na tuto problematiku. Kniha je obohacena o přímé výpovědi a dokumenty z konference v Postupimi. Nápomocná mi byla i publikace nevelkého rozsahu od autora Jaroslava Kučery *Odsun nebo vyhnání?* (1991).

V části práce, kde popisují a historicky vymezují politické strany napojené na mnou zkoumaný periodický tisk jsem v případě Komunistické strany Československa pracoval převážně s knihou *Dějiny Komunistické strany Československa: od počátku do převzetí moci* (2002), jejímž autorem je francouzský politolog Jacques Rupnik. Nápomocná mi byla také drobnější publikace Františka Čapka *Politické strany první republiky* (1998), ve které autor v hrubých obrysech definuje politické strany a jejich čelné představitele. Při psaní části kapitoly o Československé straně lidové jsem čerpal z několika publikací. Uznávaným odborníkem na český politický katolicismus je historik Miloš Trapl. Ten je autorem knihy *Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918-1938* (1990). Miloš Trapl je také spoluautorem knihy *Český politický katolicismus 1848-2005* (2008), na této publikaci se podílel také Pavel Marek, Petr Fiala, Karel Fiala, Jiří Foral a Michal Pehr. Jedná se o komplexní knihu, která obsahuje dějiny katolické politiky až do roku 2005. Dějinám Československé strany lidové se věnuje Michal Pehr ve své knize *Cestami křesťanské politiky* (2007) a společně s Jiřím Miholou, poslancem KDU-ČSL, vytvořil publikaci k výročí sta let lidovecké politiky *Lidově, národně, křesťansky* (2019). Strany první republiky rozebírala v knize *Agrárníci, národní demokraté a lidovci ve druhém poločase první Československé republiky* (2008) Eva Broklová společně s Josefem Tomšem a Michalem Pehrem. Publikace se zabývá politikou stran ve třicátých letech 20. století. Opět jsem pracoval s knihou, jejímž spoluautorem je historik Michal Pehr. Méně známá fakta a události v historii lidové strany zpracoval Pavel Marek v knize *"Bílá místa" v dějinách Československé strany lidové* (2009).

Při charakterizaci zkoumaných periodik a historie tiskovin politických stran jsem primárně používal publikace, jejichž doba vzniku a vydání se datují až za rok 1989 a nejsou tak poplatné režimu, který zde panoval od roku 1948 do roku 1989. Mezi tyto knihy se řadí rozsáhlá publikace Petra Bednaříka a kolektivu dalších autorů *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti* (2011). Autoři zde dopodrobna rozebírají celé dějiny naší žurnalistiky. Kniha se v roce 2019 dočkala druhého a rozšířeného vydání. Obdobnou, ovšem ne tak rozsáhlou knihou je dílo Jakuba Končelíka, Pavla Večeři a Petra Orsága *Dějiny českých médií 20. století* (2010). Náhled do politické a mediální situace v Československu po druhé světové válce se zaměřením na lidovou stranu a její periodika mi dala kniha Milana Drápala *Na ztracené vartě západu* (2000). Jedná se o antologii nesocialistické publicistiky. Milan Drápala v knize uvádí texty Pavla Tigrida, Heleny Koželuhové a dalších. Pracoval jsem také s publikací Viktora Jílka *Dějiny české žurnalistiky od svého počátku do r. 1945* (2002). Autor zde uvádí přehledně

jednotlivá periodika, přiřazuje je k politickým stranám a uvádí i regionální publikace napojené na konkrétní politické strany.

V práci jsem pracoval i s literaturou, která vznikla před rokem 1989 a je tedy poplatná době vzniku. K těmto publikacím jsem se snažil přistupovat s kritickým pohledem a oprostít text od komunistické propagandy. Před rokem 1989 zpracovala dějiny Československé žurnalistiky Milena Beránková, která je autorkou tří publikací, já jsem v práci pracoval se třetím svazkem *Dějiny československé žurnalistiky. III. díl, Český a slovenský tisk v letech 1918-1944* (1988). Čtvrtý díl, který se zabíral tiskem po roce 1944 zpracovala Alena Křivánková a Jozef Vatrál *Dějiny československé žurnalistiky. 4. díl, Český a slovenský tisk v letech 1944-1987* (1989). V obou těchto publikacích je pozornost věnována hlavně historii komunistického tisku a také Komunistické strany Československa. V knize je směrem k ostatním médiím používán jazyk tehdejší doby. Objevují se například označení reakční média, buržoazní média. Osobní zkušenosti s periodikem komunistické strany přinesla kniha redaktora *Rudého práva* Vojtěcha Dolejšího *Třicet let bojů za socialismus* (1951).

V rámci praktické části této práce jsem pracoval s dobovými výtisky *Rudého práva* a *Lidové demokracie*. S oběma periodiky jsem přišel do styku pouze v digitální podobě z důvodu karanténních opatření, které přinesla zhoršená pandemická situace kolem nemoci covid – 19. Výtisky *Rudého práva* jsou dostupné na webovém portálu Národní knihovny České republiky www.ndk.cz. Ve mnou zkoumaném období ovšem nejsou kompletní, *Rudé právo* začalo po 2. světové válce již 6. května 1945, první dostupný výtisk je ovšem až 16. května 1945. Vydání *Lidové demokracie* ve mnou zkoumaném období nejsou na webu Národní digitální knihovny k dispozici, proto jsem použil k jejich zkoumání online knihovnu Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, kde jsou vydání dostupná již od 12. května 1945, kdy vyšel první výtisk *Lidové demokracie*. Dostupné na www.digitalniknihovna.cz. Při srovnávání projevů Edvarda Beneše v květnu a červnu 1945 jsem se také v praktické části opřel o knihu *Odsun Němců z Československa: výbor z Pamětí, projevů a dokumentů 1940-1947*. Tyto politické projevy Edvarda Beneše v roce 2002 sumarizoval a k vydání připravil Karel Novotný.

3. Česko-německé vztahy

3.1 Geneze česko-německých vztahů před vznikem protektorátu Čechy a Morava

Česko-německé vztahy a otázky národnostního osidlování českých zemí mají mnohem starší historii, než by se mohlo na první pohled zdát a jejich kořeny sahají hlouběji než k událostem 2. světové války. Společné soužití Čechů a Němců se začalo tvořit za vlády posledních Přemyslovců při vnější německé kolonizaci českých zemí ve 13. století⁴. Jednalo se o kolonizaci neobydleného území lidmi převážně z Němce a Nizozemska. Toto promyšlené jednání přemyslovských panovníků mělo za následek povznesení průmyslu a obchodu v zemi.⁵ V českých zemích byli cizinci vnímáni jako „cizozemci“ a „hosté“, nejednalo se ovšem o označení přisouzené výlučně Němcům.⁶ Zdeněk Beneš píše o vztahu Čechů a Němců toto: *„Téměř ztotožnění Němce a nepřítelů plně převládne až v husitství a v následující epoše.“*⁷

Událostí, která znamenala předěl v česko-německém vztahu byla roku 1620 bitva na Bílé Hoře, kdy došlo k porážce českých stavů Habsburky a následnému vyhnání vyšší a rytířské šlechty a předání městského stavu. Pozice české šlechty převzala šlechta italská, španělská a hlavně německá – loajální k habsburské dynastii. Nejednalo se ovšem o zásah zapříčiněný příslušností k českému národu, ale příslušností k nekatolickému způsobu vyznání víry. I tak se projevil národnostní aspekt v podobě ztráty národních elit, upevnění moci Habsburků v Čechách, centralizaci moci ve Vídni a poklesem role češtiny oproti němčině.⁸

Až do utváření národní identity v druhé polovině 18. století a v první polovině 19. století ovšem nebyly proticizinecké nálady spojeny s příslušností k národnosti.⁹ Právě v tomto dějinném úseku se začala opět měnit česká situace v habsburské monarchii. Zformovala se nová česká inteligence z řad bohatých sedláků, řemeslníků a drobných podnikatelů. Jejich snaha o obnovu českého jazyka a kultury vyvrcholila v revolučním roce 1848.¹⁰ Z počátku byl český a německý politický program vůči monarchii ve shodě ve svých požadavcích. Později ovšem nebyla schopna německá část přijmout samostatný český politický program, jeho samostatnost a

⁴ Beneš, Z. 2002: 12, 13.

⁵ Palacký 2017: 16,17.

⁶ Beneš, Z. 2002: 17,18.

⁷ Tamtéž.

⁸ Kural 2002: 13,14.

⁹ Beneš, Z. 2002: 18-24.

¹⁰ Kural 2002: 16, 17.

tendenci vymanění se ze svazku německých zemí. O tehdejší situaci, jejíž faktory se projeví ve 20. století, píše Zdeněk Beneš: „*Český a německý politický program se tak dostávají do nepřekonatelných protikladů: uznání českých politických nároků zabrání sjednocení Němců ve velkoněmeckém pojetí, a naopak prosazení německých představ budí na české straně oprávněné obavy z germanizace.*“ Tyto národnostní spory se po roce 1848 projevovaly i mnohočetností řešení česko-německé otázky. Některé z nich se objevují i ve 20. století. Například vytvoření samosprávných německých celků, odstoupení některých území a v nejkrajnějším případě odsunutí českého nebo německého obyvatelstva.¹¹

Výraznou změnou prošel vzájemný vztah Čechů a Němců po rozpadu Rakouska-Uherska v roce 1918. Na území rozpadlého soustátí se vytvořilo několik nových nástupnických států. Jedním takovým státem bylo i 28. října 1918 nově vzniklé Československo, které ihned po svém vzniku muselo řešit problémové národnostní otázky Němců, Maďarů a Poláků a jejich záměr se od republiky odtrhnout a připojit se k sousedním zemím. Tyto tendence však nový stát potlačil.¹² Celkově nebylo národnostní složení v Československu jednoduchou otázkou. Většinu národnostního složení populace získala česká a slovenská národnost až po vytvoření tzv. státního národa československého. Nejpočetnější menšinou byla ve státě národnost německá. Rovné postavení menšin ošetřovala bez ohledu na řeč, rasu nebo náboženství československá ústavní listina a také další mezinárodní smlouvy.¹³

Další zkomplikování česko-německých vztahů přišlo se světovou hospodářskou krizí v roce 1929. Ta dorazila i do Německa a Československa a v obou zemích měla poněkud odlišný průběh. V Německu byla překonána rychleji, vedla ovšem k rozpadu demokracie. V Československu přinesla silné sociální problémy a národnostní komplikace. Demokracie však zůstala zachována.¹⁴ Sociální problémy v Československu ještě více zhoršovala vysoká nezaměstnanost, a to hlavně v územích osídlených Němci. Pohraniční průmysl byl totiž postaven na vývozních artiklech jako sklo, hračky, textil, a krize ho zasáhla nejvíce. Stát se tuto situaci sice snažil řešit, ale nespokojenost sociální, nacionální a politická mezi Němci narůstala. V sousedním Německu, kde se krize překonávala rychleji navíc spatřovali vzor.¹⁵

Tato situace se projevila v růstu Německé nacionálněsocialistické strany dělnické, ta se později pod nátlakem československé vlády rozpustila a transformovala na Sudetoněmeckou stranu,

¹¹ Beneš, Z. 2002: 27-30.

¹² Staněk 1992: 7,8.

¹³ Kural 2002: 61, 62.

¹⁴ Tamtéž: 75.

¹⁵ Kural 2002: 76; Staněk 1992: 14.

kteřou vedl Konrad Henlein. lenesk základna a podpora této nové strany rapidn rostla a ve volbách v roce 1935 získala 1 249 947 hlasů, v t době se jednalo o 62 % všech německých vol. V roce 1937 se jíž Sudetonmeck strana hlásila ke snahám o připojen k nacistickému Německu.¹⁶

3.2 Protektorát Čechy a Morava

Vyvrcholení usilí Sudetonmeck strany o připojen k Německu přišlo 30. září 1938, kdy byla podepsána tzv. mnichovsk dohoda. Jednalo se o odstoupení pohraničních oblastí Československa, kde převldala nmeck, polsk nebo mařarsk populace. V řadách obyvatel Sudet se oslavovalo a zavládla vseobecn euforie. Radikln členové Sudetonmeck strany a členové jednotek sudetoněmeckého Freikorps (sudetsk polovojensk organizace) se dopouštěli násilností na eich, Židech, sociálních demokratech, komunistech a demokratick smřlejcch Němcích.¹⁷

Od podepsání mnichovsk dohody uplynulo pouze několik měsíců, když byl v břeřnu 1939 zbytek okletn eskoslovensk republiky obsazen nmeckm Wehrmachtem. Republika byla zrušena a 15. břeřna 1939 ji nahradil Protektorát Čechy a Morava. Prezidentem jíž nebyl Edvard Beneš, ale Emil Hácha. Ten na Benešovo msto nastoupil po jeho rezignaci v říjnu 1938. Národnostní pozice se tak nazem Čech a Moravy opět proměnily. Práva Němců byla posílena a bylo jim uděleno řsk občanství. Národnost e v novém státním zřzen byla definována jako „ostatní obyvatel Čech a Moravy“ a docházelo k vseobecn germanizaci.¹⁸

Nazem protektorátu fungoval domácí protinacistick odboj, do čela zahraničního eskoslovenskho odboje se postavil Edvard Beneš. Jeho hlavně snahou bylo odznan mnichovsk dohody a povlen obnoven Československa v hranicích před rokem 1938.¹⁹

¹⁶ Zimmermann 2001: 38, 39.

¹⁷ Tamtéž: 65-72.

¹⁸ Beneš, Z. 2002: 115.

¹⁹ Tamtéž: 150.

3.3 Vysídlení Němců z Československa

3.3.1 Cesta k odsunu

Idea odsunu Němců z Československa se objevovala v řadách domácího odboje a široké veřejnosti už v prvních dnech okupace v roce 1939. Podpora tohoto řešení se prohlubovala se stále tvrdším dopadem německé okupace na obyvatelstvo.²⁰ Plán odsunu ovšem nenalézal podporu v řadách Němců v emigraci a československých komunistů sídlících v exilu v Moskvě, a to až do Benešovy návštěvy Moskvy v roce 1943.²¹

S myšlenkou vysídlení německého obyvatelstva pracoval i Edvard Beneš, a to již v krizovém roce 1938.²² První návrhy řešení německé otázky v Československu dělí Adrian von Arburg a Tomáš Staněk v knize *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1938* na tři části navzájem se prolínající: „1. odstoupení některých okrajových teritorií státu (hlavně tzv. výběžků), resp. výměnu území s Německem; 2. částečné vysídlení starousedlého obyvatelstva; 3. zřízení zvláštních samosprávných celků (žup, „kantonů) v pohraničí [...]“.²³ Od tohoto kompromisního řešení Německé otázky jej ale odrazil domácí odboj, který požadoval tzv. maximální program. Při jeho uplatnění se počítalo s masivním vysídlením. Tuto myšlenku exilový prezident Beneš přijal v roce 1941 ve svém vzkazu do vlasti. To už se ovšem pozice československého exilu upevnila a exilová vláda byla uznána jak Velkou Británií, tak Sovětským svazem.²⁴ Další změna náhledu na požadavky odsunutí Němců přišla po atentátu na Reinharda Heydricha 26. května 1942 a brutální německé odvetě během tzv. heydrichiády, kdy došlo k vyhlazení obcí Lidice a Ležáky. Toto jednání ještě více vystupňovalo požadavky domácího odboje na úplný poválečný transfer Němců a napomohlo prezidentovi Benešovi k oduznutí mnichovské dohody a nezávaznému souhlasu velmocí s poválečným odsunem.²⁵

Rozhodujícím momentem bylo schválení tzv. Košického vládního programu podepsaného 5. dubna 1945 v Košicích. Program řešil otázku odsunu Němců pouze rámcově a neřešil konkrétní postup při transferu. Tyto obecné principy mohly mít různý výklad, který se dal přizpůsobit okolnostem. Navíc se čekalo na dohodu velmocí k německé národnostní otázce

²⁰ Beneš, Z. 2002: 156-158.

²¹ Arburg 2010: 203, 209.

²² Beneš, E. 2002: 17.

²³ Arburg 2010: 202.

²⁴ Tamtéž: 204, 205.

²⁵ Beneš, Z. 2002: 169-173; Arburg 2010: 209.

v Československu, což vytvořilo jakési „vakuum“ v řešení této problematiky. Tyto důvody vedly k tomu, že se závazná opatření zaváděla ve spádu května 1945.²⁶

Košický vládní program ve své VIII. kapitole definoval pravidla pro jednání s Němci takto: a) Němcům s československým občanstvím před rokem 1938 mělo být obnoveno, pokud byli prokazatelně antinacisté a antifašisté; b) ostatním československým Němcům se mělo občanství zrušit; c) u nichž se předpokládalo, že budou souzeni se mělo občanství zrušit a měli být vykázáni ze země, pokud by jim nebyl určen trest smrti; d) Němci přistěhovalí po mnichovské dohodě měli být navždy vypovězeni. Použitá opatření definovala XI. kapitola programu. V následných dvou kapitolách se řešila konfiskace a zemědělského i nezemědělského majetku.²⁷

3.3.2 Divoký odsun

Tímto pojmem je označováno údobí mezi květnem 1945 a srpnem 1945, kdy docházelo k živelnému odsunu Němců. Svojí roli v tomto neorganizovaném postupu měla jeho nepřipravenost a nedostatečná definovanost odsunu v Košickém vládním programu. To se projevilo hlavně na tvrdých podmínkách pro odsunované Němce. Výrazným znakem divokého odsunu je, že jeho akce byly živelné, často vyvolané pouze místními náladami a pod vedením místních organizací. Z toho pramenila místy i zbytečná krutost vůči Němcům, jejich zatýkání, vyhánění, lynčování a zabíjení.²⁸ Zajištění pohraničí měla na starosti armáda a narychlo zformované partyzánské jednotky, jejichž postup vůči Němcům byl nekompromisní a značně tvrdý, a to i na skupinách civilního obyvatelstva. Do popředí vystoupila touha po odplatě a rychlém obohacení na německém majetku.²⁹

Nelze přesně určit kolik osob bylo v rámci divokého odsunu vystěhováno z Československa. Armádní zdroje uváděly na přelomu července a srpna 1945 450-560 000 odsunutých Němců, později byl tento počet dokumentován na 750 000 nebo i více osob.³⁰ Tyto odhady nelze přesně potvrdit, protože neexistovala žádná přesná evidence, v závěru války došlo k rozkladu administrativy a na území Evropy byla téměř nekontrolovaná migrace osob.³¹

²⁶ Staněk 1991: 50, 51.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Kučera 1992: 13.

²⁹ Staněk 1991: 66.

³⁰ Tamtéž: 96.

³¹ Beneš, Z. 2002:198.

Pro pochopení tehdejší nálady Čechoslováků je nutné připomenout, že za sebou měl národ šest let kruté nacistické okupace, během které proběhlo například vypálení obcí Lidice a Ležáky. V závěru války České obyvatelstvo projevovalo zvýšený radikalismus vůči Němcům a nacionalismus.³² Rozjitřenou náladu mezi českým obyvatelstvem nepomáhal zklidnit ani zkoumaný dobový tisk a političtí představitelé státu. Na stránkách Lidové demokracie a Rudého práva dostávaly velký prostor projevy politických představitelů republiky, které odpor vůči Němcům přiživovaly. „[...] nově vytvářet poměr Čechů a Slováků a vylikvidovat zejména nekompromisně Němce v zemích českých a Maďary na Slovensku [...]. Heslem našim budiž: definitivně odgermanizovat naši vlast, kulturně, hospodářsky, politicky [...],“³³ řekl prezident Beneš ve svém projevu při návratu do Prahy 16. května 1945. O tomto období jsou nejasné zprávy, média se k událostem divokého odsunu nevyjadřovala a nereferovala o něm. V poválečném Československu se jednalo o tabuizované téma.

3.3.3 Postupimská konference

Situace menšin v Československu se začala měnit po jednání velmocí v Postupimi. Tato konference, na které jednali zástupci Velké Británie, Sovětského svazu a Spojených států, probíhala od 17. července 1945 do 2. srpna 1945. Na konferenci v Postupimi nepředstavovala otázka transferu Němců z Československa nejdůležitější bod jednání.³⁴

V otázce transferu byla na straně Spojených států a Velké Británie obava z tak velkého přesunu Německého obyvatelstva. Zároveň si britská strana uvědomovala dobré výsledky z přesunu Řeků a Turků po 1. světové válce.³⁵ K opatrnému řešení této otázky nutil Spojené státy a Velkou Británii také pohled veřejnosti, hlavně britské, na transfer a jeho nekontrolovaný průběh ve středoevropských zemích. Naopak Sovětský svaz odsun podpořil již dříve.³⁶ Důležitou roli v přístupu Velké Británie a Spojených k otázce a požadavkům Československa hrál prezident Beneš, který byl pro západní spojence zárukou poválečného zachování demokracie a samostatnosti v zemi. Ze zápisů z konference rovněž vyplývá, že prezident Beneš mocnosti vyzýval k vyřešení této problematiky na konferenci.³⁷ Na té se nakonec rozhodlo, že problematiku vystěhování Němců bude řešit Spojenecká kontrolní rada v Německu, která se

³² Tamtéž: 203.

³³ Beneš, E. 2002: 139, 140.

³⁴ Churáň 2001: 49.

³⁵ Tamtéž: 53.

³⁶ Kučera 1992: 23.

³⁷ Churáň: 63-67.

posléze obrátila na Československou vládu a začala společně s ní připravovat odsun řízený, který započal v roce 1946.³⁸

Po schválení odsunu ze stran mocností byl vydán 2. srpna 1945 dekret prezidenta republiky, který rušil Němcům státní občanství. Dekret mimo jiné stanovoval, že všichni státní občané německé národnosti ztratili československé občanství ve chvíli, kdy přijali občanství německé. Tento dekret ve spojitosti se závěry konference vytvořil prostředí pro transfer Němců.³⁹

³⁸ Kučera 1992: 23.

³⁹ Staněk 1991: 99-104.

4. Politická a mediální situace v Československu po 2. světové válce

Válka v Evropě skončila 8. května 1945 kapitulací Německa, už o několik měsíců dříve byla však ustavena Československá republika v Košickém vládním programu ze 5. dubna 1945. Republiku se ovšem nepodařilo obnovit v předmnichovských hranicích. V červnu 1945 se na základě smlouvy se Sovětským svazem připojila Podkarpatská Rus k této velmoci.⁴⁰ Na domácí politické scéně došlo k dalším výrazným změnám. Povolena byla pod hlavičkou Národní fronty pouze čtveřice českých politických stran. Jednalo se o Československou sociální demokracii, Československou stranu národně socialistickou, Komunistickou stranu Československou a Československou stranu lidovou. De facto se jednalo o poválečnou likvidaci československé politické pravice, protože z této části politického spektra nebyla obnovena jediná strana. V nové vládě byl předsedou sociální demokrat Zdeněk Fierlinger, vedoucí silou byli ovšem komunisté s osmi ministry, ostatní strany měly každá shodně po třech ministerstvech. Již zmiňovaný Košický vládní program také deklaroval orientaci na východ k Sovětskému svazu a redefinoval pozici médií.⁴¹

Periodický tisk se musel po 2. světové válce vypořádat s problémem dvojího náhledu na média novináře. Byla zde řada titulů, které vycházely ilegálně a účastnily se protinacistického odboje. Na druhou stranu zde byla řada tiskovin podporující protektorát a tvořící německou propagandu. Z pohledu tehdejší veřejnosti a politické reprezentace byla tedy nutná „očista“ českých médií, jak z pohledu personální, tak strukturální. Řešení této otázky se ujala komunistická strana, která obsadila nově vytvořené ministerstvo informací. To zastřešovalo a řídilo rozhlasové vysílání, kinematografii, dozor nad Československou tiskovou agenturou (ČTK) a periodickým tiskem. Ministrem se stal Václav Kopecký, komunistický novinář a dlouholetý člen strany. V rukou komunistů ministerstvo regulovalo tisk pomocí vyhlášek, omezení a celkově tvořilo svoji mediální politiku pod vlivem a ve prospěch komunistů. Byla provedena přeregistrace titulů vycházejících za protektorátu, například z *Lidových listů* se stala *Lidová demokracie*, *České slovo* změnilo název na *Svobodné slovo*. Dále došlo k regulaci tisku, zakázána byla periodika nepovolených politických stran, bulvární tisk a další. Žurnalisté museli vstoupit do Ústředního svazu československých novinářů, což byla podmínka pro vykonávání

⁴⁰ Končelík 2010: 114.

⁴¹ Tamtéž: 114-115.

této profese. Tímto postupem si komunistická strana postupně vypracovala kontrolu nad médii v Československu již před převratem v roce 1948.⁴²

⁴² Bednařík 2019: 232-236; Končelík 2010: 116-126.

5. Charakteristika politických stran spojených se zkoumanými periodiky

5.1 Československá strana lidová

5.1.1 Období mezi lety 1919-1945

Za existence Rakouska-Uherska byla v českých zemích katolická politika velice roztržena.⁴³ Působila zde například Národní strana katolická v Království Českém, Moravsko-slezská sociální strana na Moravě nebo Křesťansko-sociální strana lidová. Ke sloučení katolických politických stran došlo až po 1. světové válce, po rozpadu Rakouska-Uherska a vzniku nového samostatného státu. Na dvou ustavujících sjezdech v lednu 1919 byla založena Československá strana lidová. Na sjezdu 5. – 6. ledna v Praze pro Čechy a poté 26. ledna v Brně pro Moravu a Slezsko.⁴⁴ Předsedou českého výkonného výboru strany byl zvolen František Šabata. Do čela strany na Moravě a ve Slezsku se postavil Monsignore Jan Šrámek.⁴⁵ Právě na religiózní Moravě a ve Slezsku byla pozice strany nejsilnější. Moravské křídlo lidovců v čele se Šrámkem nakonec získalo ve straně převahu.⁴⁶

Ke vzniku jednotné Československé strany lidové vedla i situace v nahlížení společnosti na katolickou církev a politický katolicismus v nově vzniklém Československu.⁴⁷ Církev byla pro mnohé spojena se starým mocnářstvím, od kterého se chtěl nový stát distancovat.

Lidovecký program byl založen na křesťanském socialismu a křesťanských zásadách a vymezoval se jak na straně jedné proti komunismu, tak na straně druhé proti kapitalismu.⁴⁸ V papírovém vydání svého programu *Obnova lidské společnosti, program a zásady Československé strany lidové v Čechách* z roku 1920 se čeští lidovci, mimo jiné, věnují tématu rodiny, zaobírají se soukromým majetkem a přihlašují se ke křesťanskému demokratismu. O programu strany na Moravě a ve Slezsku v čele se Šrámkem píše historik Miloš Trapl v knize *Český politický katolicismus 1848-2005*, píše toto: *Moravskoslezský program lidové strany*

⁴³ Broklová 2008: 214

⁴⁴ Pehr 2007: 11.

⁴⁵ Fiala 2008: 184.

⁴⁶ Čapka 1998: 7.

⁴⁷ Broklová 2008: 216.

⁴⁸ Stašek 1920: 5.

*rozlišoval požadavky politické, kulturní, sociálně-hospodářské a mezinárodní a měl navíc čtyři samostatné programy některých satelitních organizací.*⁴⁹

Rozdělení strany na české a moravskoslezské křídlo bylo specifikem lidovců v politickém systému Československé republiky.⁵⁰ Strana neměla do roku 1922, kdy byl založen Ústřední výkonný výbor, žádné ústřední vedení, spojoval je shodný program a společný parlamentní klub vedený Janem Šrámkem.⁵¹

Do prvních parlamentních voleb v roce 1920 šla Československá strana lidová společně s Hlinkovou Slovenskou ľudovou stranou. Toto uskupení dostalo 11,3 % voličských hlasů a získalo tak celkem 33 mandátů. Do dalších voleb v roce 1925 vstupovala již lidová strana sama. Výsledek přes 9 % jí vynesl 31 mandátů. Ve volbách v letech 1929 a 1935 strana křesla ztrácela. Nejdříve přišel propad z 9,7 % na 8,4 % v roce 1929 a poté další ztráta procent v roce 1935, kdy strana získala 7,5 %.⁵² V roce 1935 se jednalo o poslední volby před druhou světovou válkou. Od října 1921 do podzimu 1938 se lidovci objevili ve všech vládách mimo úřednické vlády v roce 1926.⁵³

Lidová strana se stala spojencem prezidenta Edvarda Beneše, kterého výrazně podpořila v prezidentských volbách v roce 1935 a byla jeho pevným bodem v mezinárodní a vnitropolitické koncepci. V září 1938 se Jan Šrámek postavil za obranu republiky a odmítnutí mnichovské dohody.⁵⁴ O postoji lidové strany píše Miloš Trapl v knize *Český politický katolicismus 1848-2005* toto: „[...] Spojovali obranu republiky se zachováním demokratického zřízení, o jehož rozhodujícím významu pro katolicismus a lidovou stranu byli přesvědčeni.“⁵⁵ Postoj strany na podzim 1938 se jí stal osudný a v listopadu téhož roku splynula se Stranou národní jednoty.⁵⁶ Po Mnichově a rozpadu republiky se ve válečné době nejvíce politicky prosadil předseda strany Jan Šrámek, který se uchýlil do exilu a v Londýně se stal předsedou v Benešově exilové vládě.

⁴⁹ Fiala 2008: 197.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Trapl 1990: 28.

⁵² Údaje Českého statistického úřadu.

⁵³ Broklová 2008: 221.

⁵⁴ Fiala 2008: 314.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž: 321.

5.1.2 Období mezi lety 1945-1948

Lidová strana začala být obnovována až po návratu Jana Šrámka, Františka Hály a Adolfa Procházky z exilu v Londýně.⁵⁷ Tato staronová strana se ovšem vrátila do zcela odlišného politického prostředí. V poválečném Československu nebyly obnoveny žádné pravicové strany, což představovalo pro středovou lidovou stranu problém. Již nemohla být hráčem, který smiřoval opačné politické tábory, a který byl nepostradatelný při skladbě vlád první republiky. Zároveň strana získala potenciál jiný, ale nedokázala jej zcela využít. Díky své nesocialistické prezentaci mohla oslovit pravicově smýšlející voliče a voliče zakázaných politických stran. Zároveň byla Československá strana lidová také skeptická právě k přijímání nových členů z těchto zakázaných stran.⁵⁸

V poválečné lidové straně se zformovala liberální pravice kolem novinářky a političky Heleny Koželuhové, která zastávala prozápadní a antikomunistický proud. Nejdříve se dostala do veřejného povědomí jako autorka komentářů v *Lidové demokracii* a až poté jako politická figura. Její stoupající popularita a vliv se ovšem nelíbily hlavně prvorepublikovým členům strany, ti nedokázali akceptovat její činnost, která neodpovídala tradičnímu katolickému chápání úlohy ženy ve společnosti. Její politická dráha skončila po volbách v roce 1946, kdy byla Koželuhová vyloučena.⁵⁹

K odsunu Němců se lidová strana stavěla pozitivně, ve svém politickém programu uváděla: „*Otázku Němců a Maďarů v našem státě chceme řešiti podle zásady, že republika je státem národním. Němci a Maďaři [...] provinili se státní zradou, povstáním a pak vyhlazovacím bojem, jež vedli proti našemu národu. Tím se vyloučili z naší státní pospolitosti. Jen ty, kdož svorně s námi odporovali nacismu, přijímáme do svého státního svazku [...]*“⁶⁰ Strana se proti průběhu odsunu vymezovala výjimečně a omezovala se pouze na výzvy k slušnému zacházení s Němci.⁶¹

V poválečné éře byla pozice a síla lidové strany podstatně nižší než v dobách první republiky. I přesto byli lidovci strana, která hrála úlohu v obraně demokracie a přispívala k relativní svobodě.⁶² Během únorových událostí roku 1948 byli političtí lídři lidovců v čele s Janem

⁵⁷ Fiala 2008: 351.

⁵⁸ Drápala 2000: 36-38.

⁵⁹ Fiala 2008: 362.

⁶⁰ (nept). Československá strana lidová při budování nové republiky. *Lidová demokracie*, 10.6.1945, roč. 1, č. 27, s. 1.

⁶¹ Fiala 2008: 345.

⁶² Tamtéž: 367

Šrámkem značně pasivní a bezradní. Po demisi dvanácti ministrů vyčkávali na reakci prezidenta Beneše a vypsaní nových voleb, ten ovšem demisi ministrů přijal a umožnil tak komunistům převzetí celé moci ve státě. Po převratu se Jan Šrámek rozhodl stranu rozpustit a utéct do zahraničního exilu. To se mu ovšem nepodařilo a skončil v doživotní internaci komunistických věznic. Vedení v Československé straně lidové převzal Alois Petr a Páter Josef Plojhar. Pod jejich vedením zůstala lidová strana v totalizované Národní frontě.⁶³

5.2 Komunistická strana Československa

5.2.1 Období mezi lety 1918-1945

Vznik Komunistické strany Československa je úzce spojený s Československou sociální demokracií. V roce 1919 se strana rozdělila na dva myšlenkové proudy. Na jedné straně stála marxistická levice a na straně druhé pravé křídlo. Během roku 1920 se marxistická levice stávala ve straně většinou. Tento střet vyústil po sjezdu v 26. září 1920, kdy se rozhořel zápas o Lidový dům, kde sídlil nový tiskový orgán levice *Rudé právo*. Sociální demokracie chtěla vrátit svůj majetek a povolala na pomoc policii, ta Lidový dům straně navrátila.⁶⁴ Odluka vyvrcholila 14.-16. května 1921 na I. ustavujícím sjezdu Komunistické strany Československa. Prvním předsedou komunistů se stal Václav Šturc a místopředsedou Bohumír Šmeral, který byl předsedou sociální demokracie a nejvýraznější postava komunistů ve dvacátých letech. Situace ve straně byla ovšem značně nestabilní a ke změnám ve vedení docházelo často, takže byl nakonec ustaven kolektivní vedoucí orgán strany.⁶⁵

Zlomovým se stal pro Komunistickou stranu Československa rok 1929, kdy došlo k bolševizaci strany. Na V. sjezdu strany se k moci dostal Klement Gottwald, který kolem sebe shromáždil mladé komunisty nespokojené se situací ve straně tzv. karlínské kluky. Rudolf Slánský, Václav Kopecký, Jan Šverma a další poté zůstali po Gottwaldově boku celou éru první republiky, během 2. světové války a také v osudovém roce 1948.⁶⁶ Po této změně ve vedení byla strana navázána na Kominternu (mezinárodní komunistická organizace s vedoucí pozicí komunistické strany Ruska).

⁶³ Drápala 2000: 45.

⁶⁴ Rupnik 2002: 51.

⁶⁵ Čapka 1998: 10.

⁶⁶ Kaplan: 2004: 15.

V prvních volbách Komunistická strana Československa získala 12,9 % hlasů, tedy 41 mandátů. Hned v prvních volbách se strana stala druhou nejsilnější politickou silou v Československu. Do dalších voleb vedl komunistickou stranu již Klement Gottwald, stranu v roce 1929 potkal propad na 10,2 % hlasů. Tento volební výsledek se v dalších volbách 1935 příliš nezměnil. Komunisté získali stejný počet třiceti mandátů a zisk 10,3 % hlasů.⁶⁷

Strana měla k Československu negativní postoj. Na sjezdech strany byla republika označována za imperialistický stát, v roce 1931 je na sjezdu označena také jako „žalář národů“. Od roku 1935 se ovšem postoj komunistické strany obrátil a stala se obhájcem nezávislosti československého státu. Svůj podíl na tom má nová pozice Československa, to se stalo součástí „ochranného pásu“ Sovětského svazu, a hlavně změnou politiky Kominterny vůči demokratickým republikám.⁶⁸

V roce 1938 se strana postavila za obranu země a odmítnutí mnichovské dohody, avšak nedokázala navrhnout žádné řešení menšinové otázky na území Československa. Během jednání v Mnichově vyšla na titulní straně *Rudého práva* výzva, v níž komunisté deklarují odhodlání bránit území státu i se zbraní v ruce. Po přijetí dohody se ovšem nic takového nestalo. Od října 1938 začali komunističtí představitelé opouštět Československo. Gottwald, Slánský a Kopecký odcházejí do Moskvy, Václav Nosek do Londýna a Jan Šverma s Vladimírem Clementisem do Paříže.⁶⁹ Po porážce Francie se komunistický odboj v exilu rozdělil na dvě centra v Londýně a v Moskvě. Během války komunisté v Moskvě posilovali svůj vliv a v jednáních prosazovali své názory a požadavky na prezidenta Beneše, který s nimi byl ovšem mnohdy ve shodě. Tak bylo schváleno zrušení pravicových politických stran, byl přijat model čtyř povolených stran a v roce 1945 byla komunistická strana hlavním tvůrcem Košického vládního programu.⁷⁰

5.2.2 Období mezi lety 1945-1948

Komunistická strana se po květnu 1945 vrátila ve zcela jiné politické pozici než kterou měla za první republiky. V nové vládě strana obsadila celkem osm ministerstev z celkového počtu dvaceti pěti a stala se tak nejsilnější politickou silou ve státě. Zároveň se v jejích rukách soustředila důležitá ministerstva – ministerstvo vnitra, obrany, zemědělství, informací a další.

⁶⁷ Údaje Českého statistického úřadu.

⁶⁸ Rupnik 2002: 118-120.

⁶⁹ Tamtéž: 145-150.

⁷⁰ Tamtéž: 172-173.

V otázce řešení odsunu Němců z Československa se komunistická strana stavěla pozitivně. Jednalo se o taktiku strany, která se přizpůsobila aktuální situaci, byla značně nacionální až nacionálně radikální. Komunisté se stali aktivními prosazovateli, vykonavateli odsunu a přijali kolektivní vinnu všech Němců. Tento postoj ovšem nezastávali komunisté během 2. světové války, kdy se v jednáních s prezidentem Benešem dotýkali tématu odsunu. Klement Gottwald navrhoval posuzování odsunutých Němců ve spolupráci s prověřenými německými antifašisty. Zastával názor posuzovat Němce individuálně a nikoliv podle nacionálních kritérií, ale podle jejich fašistických a antifašistických postojů. V roce 1945 byl definován Košický vládní program, na jehož podobu měli komunisté značný vliv, odsun definoval pouze v hrubých obrysech.⁷¹

Mezi roky 1945-1948 se v republice odehrával politický souboj mezi komunisty a zástupci demokratických stran. Ten vyvrcholil v únoru 1948, kdy se rozhodlo dvanáct nekomunistických ministrů podat demisi a dosáhnout ustavení úřednické vlády a vypsání nových voleb. Komunistická strana v čele s Klementem Gottwaldem zmobilizovala dělnictvo a 21. února uspořádala manifest na Staroměstském náměstí. Nátlak komunistů neustál již nemocný prezident Beneš, demisi demokratických ministrů podepsal a přijal ministry navržené Klementem Gottwaldem. Od února 1948 do listopadu 1989 tak v zemi neomezeně vládla Komunistická strana Československa.

⁷¹ Staněk 1991: 15, 30, 49.

6. Charakteristika zkoumaných periodik

6.1 Lidová demokracie

6.1.1 Historie

Po 2. světové válce nenavazoval periodický lidovecký tisk pouze na tradici stranického tisku z meziválečného období v Československu, ale i na dřívější činnost katolických stran před rokem 1918. Od roku 1849 vydávala Katolická strana národní na Moravě list *Hlas*, který se v roce 1885 stal pravidelně vycházejícím deníkem. Na území Čech publikovala Katolická strana časopis *Katolické listy* a týdeník *Čech*, z něhož se také v roce 1871 stal deník. Týdeník *Dělník*, časopis *Obrana práce* a tiskový orgán strany *Dělnické noviny* publikovala Křesťanskosociální strana.⁷²

V roce 1918 se rozpadlo Rakousko-Uhersko a vznikla Československá republika. Kromě již zmíněných událostí došlo o pár měsíců později také ke sjednocení předválečných křesťanských stran a vzniku Československé strany lidové⁷³. I v meziválečném období, mezi roky 1918–1938, tvořil stranický tisk významnou část novinové produkce na území tehdejšího Československa. Prostřednictvím těchto tiskovin politické strany komunikovaly se svou voličskou základnou.⁷⁴ K vlastnické struktuře stranického tisku v tomto dějinném úseku naší historie je nutné uvést, že politické strany nemohly disponovat nemovitým majetkem, například tiskárnou. V praxi tedy nebyla vydavatelem konkrétní politická strana, ale fyzická osoba nebo akciová společnost.⁷⁵

V období první republiky byla s Československou stranou lidovou spojená Československá akciová tiskárna existující již od roku 1911. V této tiskárně vycházela od roku 1922 ústřední tiskovina strany *Lidové listy*, silně svou konzervativně orientovanou kulturní stránkou.⁷⁶ Tento deník vznikl z potřeby silné tiskoviny hájící program Československé strany lidové, oslovující katolické čtenáře a katolickou inteligenci.⁷⁷ Podobu *Lidových listů* výrazně ovlivňovali osobnosti jejich šéfredaktorů.⁷⁸

⁷² Jílek 2002: 18.

⁷³ Mihola 2019: 15.

⁷⁴ Bednařík 2019: 160.

⁷⁵ Marek 2009: 87.

⁷⁶ Končelík 2010: 46, 47.

⁷⁷ Bednařík 2011: 168.

⁷⁸ Končelík 2010: 47.

Prvním šéfredaktorem se stal Monsignore František Světlík. František Světlík měl již novinářské zkušenosti. Na Moravě byl dlouholetým redaktorem olomouckého lidově naladěného listu *Našinec*.⁷⁹ Také byl osobním spolupracovníkem a poradcem předsedy Československé strany lidové Jana Šrámka.⁸⁰ Na pozici šéfredaktora poté postupně usedl Josef Doležal, Bohumil Stašek a Jan Scheinosta.⁸¹

V roce 1934 došlo k velkému sloučení *Lidových listů*, deníku *Lid* a *Pražského večerníku*. I tak byl náklad Československé akciové tiskárny u nižšího středu.⁸² *Pro určitou představu dodejme, že náklad Lidových listů se ve třicátých letech pohyboval kolem 35 000 výtisků denně.*⁸³

Na Moravě vycházel brněnský *Den*, v Olomouci byl publikován *Našinec* a týdeník *Obnova*.⁸⁴ Pod Československou stranu lidovou patřilo také nakladatelství Vyšehrad, které lidová strana založila ve třicátých letech 20. století. Vydavatelství bylo určeno ke křesťanské a umělecké knižní produkci. Za vznikem Vyšehradu stál předseda české části lidové strany Bohumil Staška.⁸⁵

S přijetím Mnichovské dohody v roce 1938 došlo k odstoupení Československého pohraničí nacistickému Německu a byla tak ukončena éra první československé republiky. Na podzim roku 1938 byla Československá strana lidová rozpuštěna. S jejím zánikem přišel i konec některých lidoveckých tiskovin. Symbolickou tečkou za stranickým tiskem této strany byl květen 1941, kdy přišlo hromadné omezení českých novin. Dále pokračovala distribuce pouze některých, dříve lidoveckých periodik. V Praze například *Lidové listy* a v Brně *Den*.⁸⁶

6.1.2 Lidová demokracie

První výtisk hlavního tiskového orgánu lidové strany vyšel 12. května 1945. Nejednalo se ovšem o prvorepublikové *Lidové listy*. Z nařízení ministra informací Kopeckého musel tisk oficiálně vycházející za protektorátu změnit název. Lidovecké periodikum tedy vyšlo 12. května 1945 pod jménem *Lidová demokracie* a jednalo se o dvoustránkové vydání.

⁷⁹ Bednařík 2019: 171.

⁸⁰ Marek 2009: 96, 97.

⁸¹ Končelík 2010: 47.

⁸² Bednařík 2019: 172.

⁸³ Mihola 2019: 39.

⁸⁴ Bednařík 2019: 172.

⁸⁵ Mihola 2019: 39.

⁸⁶ Tamtéž.

Šéfredaktorem lidoveckého periodika se stal Josef Doležal, který přivedl do tiskovin Československé strany lidové nadějně mladé novináře a zkušené žurnalisty z jiných zrušených periodik.⁸⁷ Vojtěch Mixa a Antonín Pimper převzali ekonomickou redakci. Parlamentním zpravodajem se stal Vladimír Sís. Zahraniční politika byla v rukou Pavla Tigrida a Ivo Ducháčka.⁸⁸ Výraznou osobností lidoveckého tisku se stala v období třetí republiky Helena Koželuhová, která zastávala pozici první politické komentátorky.⁸⁹ Články Heleny Koželuhové začaly vycházet už v květnu 1945. Zkoumané problematice německé národnostní otázky po 2. světové válce v Československu se věnovala také v měsících květen-srpen 1945, na které se soustředí tato práce.⁹⁰

V knize *Na ztracené vartě* západu charakterizuje *Lidovou demokracii* autor knihy Milan Drápala takto: „*Přes uvedené kvality Lidová demokracie nebyla deníkem mimořádné žurnalistické úrovně, v tomto ohledu ji patrně předčily Peroutkovy Svobodné noviny. Zmínění autoři a jejich příspěvky ji pozvedaly z celkového průměru.*“⁹¹ Drápala dále uvádí, že novinám chybělo pohotovější zpravodajství a pestřejší náplň. Kritika strany byla zakázaná, ale stranická příslušnost periodika k lidovcům nebyla tak výrazná jako v jiných denících. Periodikum vynikalo referencemi z parlamentu a akcentem na světové události.⁹²

6.2 Rudé právo

6.2.1 Historie

Rudé právo není existenčně spojeno se vznikem Komunistické strany Československa, ale vycházelo již dříve. Od září roku 1920 bylo orgánem levice sociální demokracie.⁹³ Za začátky *Rudého práva* stál šéfredaktor Bohumír Šmeral, odpovědný redaktor byl Bohuslav Novotný.⁹⁴ Dále v redakci působil například Filip Dobrovolný, Václav Vacek nebo spisovatel Ivan Olbracht.⁹⁵ Až po ustavujícím sjezdu Komunistické strany Československa v roce 1921 se

⁸⁷ Drápala 2000: 66.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Například viz: Koželuhová, H. Pro Němce a Maďary v republice není místa. *Lidová demokracie*, 30.5.1945, roč. 1, č. 17, s. 1.

⁹¹ Drápala 2000: 66

⁹² Tamtéž.

⁹³ Bednařík 2019: 172, 173.

⁹⁴ Beránková 1988: 94.

⁹⁵ Dolejší 1951: 22.

stalo *Rudé právo* hlavním tiskovým orgánem komunistů.⁹⁶ Po roce 1921 vycházelo *Rudé právo* v tiskárně Grafia.⁹⁷ Až po roce 1927 se začalo *Rudé právo* tisknout v novém komunistickém Lidovém domě na pražském Karlíně.⁹⁸ Vydavatelem tohoto periodika byla fyzická osoba. Jednalo se o členy komunistické strany, nikterak významné a rychle se střídající.⁹⁹

Výraznou proměnou prošla redakce komunistického deníku po roce 1929, kdy se na V. sjezdu strany dostalo k moci bolševické křídlo v čele s Klementem Gottwaldem.¹⁰⁰ Proti této změně ve straně se postavila ve svém prohlášení i část redakce *Rudého práva*. Šéfredaktor *Rudého večerníku* Ivan Olbracht, vedoucí kulturní rubriky *Rudého práva* Josef Hora, Jaroslav Seifert, redaktorka *Rozsévачky* Helena Malířová a například přispěvatelé S. K. Neumann a Vladislav Vančura.¹⁰¹ Po odchodu těchto autorů byl stranický tisk vážně oslaben, ale přesto v *Rudém právu* i po roce 1929 existoval intelektuální proud, který se dostával do střetů s vedením strany.¹⁰²

Počtem vydání se *Rudé právo* řadilo mezi menší deníky. V letech 1920 až 1928 vycházel *Večerník Rudého práva*, později byl nahrazen *Rudým večerníkem*. Komunistická strana publikovala i velký rozsah ostatních tiskovin.¹⁰³ Mezi jejich periodika se řadila skupina titulů, které dříve publikovala jako své tiskové orgány sociální demokracie. Jednalo se například o kladenskou *Svobodu* a brněnskou *Rovnost*. Část těchto periodik se po roce 1929 vrátila pod sociální demokracii anebo se proměnila v hlavičkové listy hlavního tiskového orgánu strany.¹⁰⁴ Další politické tiskoviny komunistické strany byly například: pro ženy časopis *Rozsévачka*, *Haló noviny* a pro děti a mládež *Kohoutek*, *Oheň*, *Ohniček* či *Průkopník*.¹⁰⁵

Komunistický stranický tisk narážel v období první republiky na cenzurní opatření a zákazy prodeje. V účinnosti těchto zásahů Komunistická strana Československa vydávala ilegální tisk a snažila se tak zasahovat své členy a sympatizanty. Tato zkušenost se později osvědčila v protektorátních časech,¹⁰⁶ kdy vycházelo ilegální *Rudé právo*. To bylo distribuováno po celém území protektorátu a zaměřovalo se na komentování aktuální situace a prezentaci

⁹⁶ Bednařík 2019:172.

⁹⁷ Beránková 1988: 97

⁹⁸ Končelík 2010: 51.

⁹⁹ Bednařík 2019:173.

¹⁰⁰ Beránková 1988: 108, 109.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Končelík 2010: 51

¹⁰³ Bednařík 2019: 173.

¹⁰⁴ Končelík 2010: 51.

¹⁰⁵ Bednařík 2019: 173.

¹⁰⁶ Tamtéž.

programu Komunistické strany.¹⁰⁷ Ilegální redakce musela čelit opakovaným zásahům gestapa, které vedly i k pozastavení činnosti.¹⁰⁸ Poslední ilegální *Rudé právo* vyšlo 1. května 1945.

6.2.2 Rudé právo po 2. světové válce

Rudé právo po 2. světové válce nemuselo měnit svůj název jako ostatní tehdejší periodika, která chtěla obnovit svoji činnost (*České slovo* změnilo název na *Svobodné slovo* a již zmíněné *Lidové listy* se transformovaly do *Lidové demokracie*) po 2. světové válce. První oficiální výtisk *Rudého práva* vyšel 6. května 1945. Jeho šéf redaktorem se stal Vladimír Koucký, který byl již v červnu 1945 nahrazen Gustavem Barešem. V roce 1947 měl deník *Rudé právo* již 500 tisíc výtisků.¹⁰⁹ V redakci *Rudého práva* se sešla skupina novinářů, kteří ilegálně tvořili periodikum i během okupace. Do redakce se vrátili také předváleční novináři komunistického periodika, například Vojtěch Dolejší, Ladislav Štoll, Rudolf Tommis.¹¹⁰

V knize *Dějiny Československé žurnalistiky 1945-1987* se můžeme dočíst, že redakce *Rudého práva* nepracovala nahodile a v hlavních tématech periodika měla předem stanovené úkoly, které se měnily pouze v případě politických, ekonomických a mezinárodních událostí. Periodiku byla vyčítána nízká pestrost zahraničního zpravodajství a nízká pohotovost.¹¹¹ V případě této knihy je nutné připomenout, že byla publikována v roce 1989, tedy ještě před pádem komunistického režimu.

Periodikum se definovalo ve svém textu *Náš list* z 14. června 1945, autorem byl Vladimír Koucký: „*Chceme ukazovati každý významný krok lidové iniciativy, každý dobrý a správný počin orgánů lidové demokracie, chceme nemilosrdně bičovati pozůstatky reakce, byrokratismu, povýšeneckého poměru k lidu. Budeme orgánem veřejné demokratické kontroly.*“¹¹²

¹⁰⁷ Bednařík 2019: 219.

¹⁰⁸ Končelík 2010: 103.

¹⁰⁹ Bednařík 2019: 243

¹¹⁰ Křivánková 1989: 60,61.

¹¹¹ Tamtéž: 62.

¹¹² Koucký, V. *Náš list. Rudé právo*, 14. 6. 1945, č. 33, s. 1.

7. Odsun německého obyvatelstva z území Československa na stránkách Lidové demokracie a Rudého práva

7.1 Mediální pokrytí německé otázky v Lidové demokracii a Rudém práva

7.1.1 Mediální pokrytí německé otázky v Lidové demokracii

V úvodu této podkapitoly je nutné uvést časové mezníky, které ovlivnily referování a frekvenci *Lidové demokracie* o odsunu – jeho národnostních aspektech a zaboru německého majetku. První datum, které proměnilo přístup tohoto periodika byl 25. květen 1945. V tento den byla na první straně publikována zpráva ČTK o přijatých dekretech prezidenta republiky.¹¹³ Druhým mezníkem je 12. červen 1945, kdy je otištěn projev prezidenta Beneše v Lidicích, který prezident ovšem pronesl již 10. června 1945.¹¹⁴

Před 25. květnem 1945, tedy v prvních čtrnácti číslech *Lidové demokracie*, byla upřena pozornost tohoto periodika na činnost a aktivity prezidenta Edvarda Beneše,¹¹⁵ v komentářích a článcích je kladen důraz na obnovení hospodářského rozvoje země¹¹⁶ a zahraniční politiku.¹¹⁷ Protiněmecká linka se v novinách oproti ostatním tématům reflektovala málo. Od 12. května do 24. května se objevily pouze tři články dotýkající se odsunu Němců z Československa. Jednalo se o politický projev prezidenta Edvarda Beneše, kde se prezident zaobírá důležitostí odsunu. Už v tomto projevu se projevil jak důraz na národnostní charakter odsunu tak jeho majetkový aspekt, prezident Beneš řekl: „*Heslem našim budiž: definitivně odgermanizovat naši vlast, kulturně, hospodářský, politicky.*“¹¹⁸ Článek od Heleny Koželuhové *Začínáme budovat*, kde se německou otázkou zaobírá v posledních dvou odstavcích, a to jak z hlediska národnostní tak hospodářské.¹¹⁹ Dále pak text *Urychlená likvidace němčiny* o řešení německé jazykové nadvlády a odstraňování německých nápisů¹²⁰ a článek o zaboru německého majetku.¹²¹ Kromě článku *Urychlená likvidace němčiny*, který byl publikován na druhé straně zkoumaného periodika se ostatní shodně objevily na titulní straně *Lidové demokracie*. Toto

¹¹³ (ČTK). Majetek Němců a zrádců do českých rukou. *Lidová demokracie*, 25.5. 1945, roč. 1, č. 13, s. 1.

¹¹⁴ (nept). Projev prezidenta republiky dr. Edvarda Beneš. *Lidová demokracie*, 12.6.1945, roč. 1, č. 28, s. 1, 2.

¹¹⁵ Například viz: (nept). President dr. Edvard Beneš na Moravě. *Lidová demokracie*, 14.5.1945, roč. 1, č. 3, s. 1.

¹¹⁶ Například viz: Koželuhová, H. Do nového života. *Lidová demokracie*, 23.5.1945, roč. 1, č. 11, s. 1. 23.5.1945

¹¹⁷ Například viz: (nept). Japonsko učinilo mírovou nabídku. *Lidová demokracie*, 19.5. 1945, roč. 1, č. 8, s. 1.;

(nept). Všeobecné volby v Anglii nutné. *Lidová demokracie*, 22.5.1945, roč. 1, č. 10, s. 1.

¹¹⁸ (nept). Projev prezidenta republiky dr. Edvarda Beneše. *Lidová demokracie*, 17.5.1945, roč. 1, č. 6, s. 1, 2.

¹¹⁹ Koželuhová, H. Začínáme budovat. *Lidová demokracie*, 18.5.1945, roč. 1, č. 7, s. 1.

¹²⁰ (Čt). Urychlená likvidace němčiny na území republiky. *Lidová demokracie*, 19.5.1945, roč. 1, č. 8, s. 2.

¹²¹ (ČTK). Majetek Němců a zrádců do českých rukou. *Lidová demokracie*, 25.5. 1945, roč. 1, č. 13, s. 1.

umístění textů ovšem ukazuje, že téma odsunu bylo pro redakci periodika důležité i přes nízký počet článků.

Změna o referování v oblasti německé národnostní otázky přišla v období po 25. květnu 1945, kdy vyšel na první straně text s titulkem *Majetek Němců a zrádců do českých rukou* a pojednával o dekretch prezidenta republiky. Po tomto datu se frekvence článků v tomto periodiku zvýšila a na jeho stránkách bylo do konce měsíce publikováno devět textů dotýkajících se národnostní problematiky ve státě. Poté bylo o příslušnících německé národnosti na stránkách *Lidové demokracie* referováno otevřeně nepřátelsky. O pohlížení na Němce se v textu *Majetek Němců a zrádců do českých rukou* píše toto: „*Za osoby státně nespolehlivé jest považovati osoby národnosti německé a maďarské [...]*.“¹²² Tato paušalizace, která se v článku a druhý den v otištěném dekretu objevila, ovlivnila další referování o německé menšině.¹²³ Pojmy nacista, zrádce, kolaborant a Němec se dostaly na stejnou úroveň a nebyly rozlišovány: „*Někteří lidé u nás by chtěli zapomenout, že Němci vyvolali ďábelskou válku, že nacisté dali našim zemím vzezření nesmírné rány, opájeli se krví nevinných, rafinovaně umučili tisíce našich nejlepších lidí,*“¹²⁴ psalo se v *Lidové demokracii* 26. května 1945.

Po publikování dekretu prezidenta republiky Helena Koželuhová v textu pod titulkem *Pro Němce a Maďary tu není místa* přisuzuje německému národu kolektivní vinu, a vyzývá k tvrdému jednání proti Němcům. Koželuhová v tomto textu z 30. května 1945 doslova napsala: „*Není tu místo pro nějakou sentimentalitu. Němci a Maďari se kolektivně prohřešili proti našemu státu, kolektivně musejí pykat za svoje provinění. [...] Naše respektování mezinárodních norem o ochraně menšin pokládali za slabost, nyní musí poznat naši sílu.*“¹²⁵ Ještě několik dní před tím se ovšem v textu Heleny Koželuhové *Začínáme budovat!* z 18. května 1945 ve vztahu k Němcům objevovala označení „nevinní“ a „slušní“, ovšem v tomto kontextu: „*Nacističtí zrádci budou potrestáni, přistěhovalci do pohraničních oblastí budou deportováni, nevinní a slušní budou z okrajových oblastí rozprášeni v diasporu dovnitř země. Budou zlikvidováni německé ostrovy uvnitř země. Tak bude jednou provždy Němcům znemožněno jakékoliv organisování a pikle proti státu.*“¹²⁶ Oba komentáře této novinářky lidovecké periodikum otisklo na titulní stranu.

¹²² (ČTK). *Majetek Němců a zrádců do českých rukou*. *Lidová demokracie*, 25.5. 1945, roč. 1, č. 13, s. 1.

¹²³ (nept). Dekret presidenta republiky. *Lidová demokracie*, 26.5.1945, roč. 1, č. 14, s. 3.

¹²⁴ (nept). Nesmíme zapomenout. *Lidová demokracie*, 26.5.1945, roč. 1, č. 14, s. 3.

¹²⁵ Koželuhová, H. Pro Němce a Maďary v republice není místa. *Lidová demokracie*, 30.5.1945, roč. 1, č. 17, s. 1.

¹²⁶ Koželuhová, H. Začínáme budovat. *Lidová demokracie*, 18.5.1945, roč. 1, č. 7, s. 1.

Zajímavé je, že ačkoliv byl v již zmíněném dekretu deklarován zábor a konfiskace majetku Němců¹²⁷ *Lidová demokracie* toto téma ihned po 25. květnu 1945 výrazně neakcentovala. Jediným článkem je projev ministra informací Kopeckého, který prohlásil: „[...]vojsko jest proto již v pohotovosti, aby čistilo pohraniční území republiky od Němců a Maďarů a aby vracelo bohatství těchto odvěkých slovanských oblastí naší vlasti do rukou českých a slovenských.“¹²⁸

K majetkovým otázkám odsunu se zkoumaný deník vyjadřuje až v prvních deseti dnech června 1945. Text *Znárodnění našeho pohraničí*¹²⁹ řeší majetkové změny v Sudetech a nahrazení německého obyvatelstva obyvatelstvem českým, tématu majetku se věnuje i rozsáhlý článek *Půda zrádců do rukou českého lidu*,¹³⁰ článek menší s titulkem *Výstraha ministerstva vnitra*. Jedná se o článek, který podává informaci o událostech takzvaného „divokého odsunu“, který byl definován v teoretické části této práce: „Dny boje a osvobození jsou za námi. Majetek Němců a Maďarů [...] byl dán pod národní správu. Veškerý tento majetek patří naší republice. Bohužel se na mnohých místech objevily nezodpovědné živly, které této zásady nedbaly.“¹³¹ Poprvé se ve zkoumaném periodiku objevuje téma Bílé Hory, která má být odebráním majetku Němcům a německé šlechtě odčiněna. Toto téma akcentoval ve svém projevu předseda vlády Zdeněk Fierlinger.¹³² Jediný článek o národnostním aspektu odsunu je komentář *K horám* od Františka Vondráčka-Habětínka.¹³³

10. června 1945 bylo publikováno programové prohlášení Československé strany lidové, ve kterém je mimo jiné definován postoj strany k národnostní otázce na území obnoveného státu: „Otázku Němců a Maďarů v našem státě chceme řešiti podle zásady, že republika je státem národním. Němci a Maďaři [...] provinili se státní zradou, povstáním a pak vyhlazovacím bojem, jež vedli proti našemu národu. Tím se vyloučili z naší státní pospolitosti. Jen ty, kdož svorně s námi odporovali nacismu, přijímáme do svého státního svazku [...].“¹³⁴ Je ovšem zajímavé, že reakce na toto programové prohlášení přišla na stránkách *Lidové demokracie* až

¹²⁷ (nept). Dekret presidenta republiky. *Lidová demokracie*, 26.5.1945, roč. 1, č. 14, s. 3.

¹²⁸ (nept). Dejte se všude nadšeně do práce. *Lidová demokracie*, 26.5.1945, roč. 1, č. 14, s. 1.

¹²⁹ (nept). Znárodnění českého pohraničí. *Lidová demokracie*, 6.6.1945, roč. 1, č. 23, s. 1.

¹³⁰ (jk). Půda zrádců do rukou českého lidu. *Lidová demokracie*, 7.6.1945, roč. 1, č. 24, s. 1.

¹³¹ (nept). Důrazná výstraha ministerstva vnitra. *Lidová demokracie*, 7.6.1945, roč. 1, č. 24, s. 1.

¹³² (nept). Rozdělení zemědělského majetku nepřátel republiky. *Lidová demokracie*, 9.6.1945, roč. 1, č. 26, s. 1.

¹³³ Vondráček-Habětínek, F. K horám. *Lidová demokracie*, 5.6.1945, roč. 1, č. 22, s. 1.

¹³⁴ (nept). Československá strana lidová při budování nové republiky. *Lidová demokracie*, 10.6.1945, roč. 1, č. 27, s. 1.

26. června 1945. K programu se vyjadřuje v textu na titulní straně František Světlík a zasazuje ho do historie politiky Československé strany lidové.¹³⁵

Mnohem více *Lidovou demokracii* ovlivnil prezident Beneš svým projevem v Lidicích z 10. června 1945, projev byl otištěn až 12. června.¹³⁶ V komentářích z titulních stran *Jak jsme si to představovali* z 12. června 1945 a *Vina celého německého národa* z 13. června 1945 se autorka Helena Koželuhová přímo vyjadřovala k problematice Němců na našem území a otázce jejich odsunu. V textech se Koželuhová snaží pohlížet na toto téma z více úhlů pohledu. V textu z 12. června 1945 píše: „*Chci se pokusit probrat tuto otázku naprosto bez vášně a bez ohledu na hroznou zkušenost své a svého nejbližšího okolí, které bylo blahodárnou, kulturní činností Němců z větší části vyhlazeno. Nemluví totiž pro ty, a je jich jistě většina, kteří považují Němce jako jednotný celek za zhoubnou žiravinu, jež by měla být zničena.*“¹³⁷ V další části komentáře se ovšem Helena Koželuhová vrací na nacionalistickou notu a píše: „*Je to tedy jednoduché a zlobí nás, když se místo okamžitého transferu Němců do říše vedou sáhodlouhé debaty, co a jak s nimi.*“¹³⁸ I v komentáři o den později Koželuhová řeší německou národnostní otázku a pomáhá si výňatkem z projevu prezidenta Beneše v Lidicích: „*Já zde neprozřetelně nezevšeobecňuji; uvádím jen prostá fakta a říkám prostou pravdu. Víím, že byli Němci, jednotlivci, kteří si této hrůzy byli vědomi, ale jde o přímou vinu převážné většiny Němců, a proto Němci jako celek jsou odpovědní.*“¹³⁹

Do konce června 1945 se ve zkoumaném periodiku národnostnímu problému na území Československé republiky věnovalo ještě dvanáct článků. Jsou to projevy politických představitelů země. Komunisty Vladimíra Clementise, na který reagoval komentář *Nezapomínat jednat.*¹⁴⁰ A dále pak proslovy prezidenta Edvarda Beneše, jehož projev v Plzni a další v Táboře s titulkem *Republiku musíme odgermanizovat* se dostal na první stranu novin.¹⁴¹ Osoba prezidenta Beneše se poté dostala na titulní strany ve spojitosti s dekrety prezidenta republiky z 21. června 1945.¹⁴²

¹³⁵ Světlík, F. Národní stát. *Lidová demokracie*, 26.6.1945, roč. 1, č. 40, s. 1.

¹³⁶ (nept). Projev presidenta republiky dr. Edvarda Beneš. *Lidová demokracie*, 12.6.1945, roč. 1, č. 28, s. 1, 2.

¹³⁷ Koželuhová, H. Jak jsme si to představovali. *Lidová demokracie*, 12.6.1945, roč. 1, č. 28, s. 1.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ Koželuhová, H. Vina celého německého národa. *Lidová demokracie*, 13.6.1945, roč. 1, č. 29, s. 1.

¹⁴⁰ (nept). Vyřešení otázky Němců a Maďarů. *Lidová demokracie*, 14.6.1945, roč. 1, č. 30, s. 1.; (nept).

Nezapomínat a jednat. Lidová demokracie, 19.6.1945, roč. 1, č. 34, s. 1.

¹⁴¹ (nept). Republiku musíme odgermanisovat. *Lidová demokracie*, 17.6.1945, roč. 1, č. 33, s. 1.; (nept). Všichni se dejte do práce! *Lidová demokracie*, 16.6.1945, roč. 1, č. 32, s. 1.

¹⁴² (nept). Konfiskace a rozdělení zemědělského majetku Němců a zrádců. *Lidová demokracie*, 22.6.1945, roč. 1, č. 37, s. 1.; Dobeš, F. Českého člověka na rodnou půdu! *Lidová demokracie*, 24.6.1945, roč. 1, č. 39, s. 2.

Článek *Západ a odsun Němců* od Jana Čermáka z 22. června 1945 informuje o pohlížení západních médií na téma odsunu Němců z Československa, Čermák se zde na titulní straně ohrazuje proti článkům uveřejněným v západním tisku, konkrétně proti listu *Manchester Guardian*: „V článku jsme líčeni jako noví rasisté a prudký útok je též veden proti našemu listu *Lidová demokracie*, o němž se praví doslova toto: *Tón článků Lidové demokracie proti těm, kdož projevují sympatie k čsl. Němcům, připomíná ony články nacistického tisku, který káral ty Němce, kdož projevovali lítost nad osudem židů nebo dělníků z východu.*“¹⁴³ Druhý den, tedy 23. června 1945, byl vydán komentář *Charakter národa nutno chránit*, v něm se objevuje tento odstavec: „*My v městech, kudy procházely transporty a kde se zajišťovaly německé byty, a ti, kdož byli v pohraničí, dobře vědí, o co jde a stydíme se o tom psát, i když v soukromých hovorech se tyto věci živě přetřásají. Charakter určitých vrstev národa je silně rozrušen.*“¹⁴⁴ Na základě teoretické části této práce, která charakterizovala tzv. divoký odsun, lze usuzovat, že autor tohoto textu naráží právě na události živelného odsunu v pohraničí.

I se začátkem měsíce července jsou v *Lidové demokracii* akcentována jiná témata. Za celý měsíc vyšlo pouze šest článků s tematikou transferu a zabavování německého majetku. Tématem červencových dní byl svátek věrozvěstů Cyrila a Metoděje, cesty a aktivity předsedy Československé strany lidové Jana Šrámka¹⁴⁵ a územní otázky Československa. Odstoupení Zakarpatské Ukrajiny Sovětskému svazu¹⁴⁶ a otázka Těšínska.¹⁴⁷

V červenci se odsunu věnuje rozhovor zpravodaje Bettanyho s prezidentem Benešem, který byl publikován na titulní straně s pokračováním na straně druhé. Vyšel pod titulkem *Asi na 500.000 Němců u nás zůstane*. Prezident v něm redaktorovi agentury Reuters osvětluje zákulisí československých snah o odsunutí Němců a zasazuje je do historického předválečného kontextu.¹⁴⁸ Zajímavý je komentář Karla Halfara *Nekompromisně či kompromisně*, ve kterém autor vyzývá k odsunu organizovanému a lidskému. Halfara v komentáři píše: „*Jediným možným řešením bude přesun obyvatelstva, o němž jde po dohodě s našimi spojenci. Tento přesun se musí díti organizovaným a řádným způsobem. Přesun bude proveden lidsky.*“¹⁴⁹

¹⁴³ Čermák, J. *Západ a odsun Němců*. *Lidová demokracie*, 22.6.1945, roč. 1, č. 37, s. 1.

¹⁴⁴ (A. N). *Charakter národa je nutno chránit*. *Lidová demokracie*, 23.6.1945, roč. 1, č. 38, s. 1.

¹⁴⁵ Například viz: (nept). *Vybudujeme stát poctivě, demokraticky, se všemi občanskými svobodami*. *Lidová demokracie*, 5.7.1945, roč. 1, č. 47, s. 1,2.

¹⁴⁶ Například viz: (ČTK). *Zakarpatská Ukrajina včleňuje se do Sovětského svazu*. *Lidová demokracie*, 1.7.1945, roč. 1, č. 44, s. 1.

¹⁴⁷ Například viz: (nept). *Těšínská hranice je pro nás jednou pro vždy vyřešena*. *Lidová demokracie*, 4.7.1945, roč. 1, č. 46, s. 1.

¹⁴⁸ (nept). *Asi na 500.000 Němců u nás zůstane*. *Lidová demokracie*, 22.7.1945, roč. 1, č. 61, s. 1,2.

¹⁴⁹ Halfara, K. *Nekompromisně či kompromisně?* *Lidová demokracie*, 28.7.1945, roč. 1, č. 66, s. 1.

Začátek měsíce srpna je na stránkách Lidové demokracie ve znamení výbuchu a požáru v Krásném Březně. Tato událost byla všeobecně přičítána německým obyvatelům Ústí nad Labem a uskupení takzvaných vlkodlaků.¹⁵⁰ Zda se opravdu jednalo o útok Němců nebo se jednalo o pochybení z české strany je dodnes nejasné.¹⁵¹ Informování o dění v krásném Březně se ovšem časově částečně překrývá se zprávami a články o Postupimské konferenci, na které byla řešena i národnostní otázka v Československu. Jedná se například o články *O svůj domov se nemůžeme dělit s Němci a Maďary, Soužití s Němci na našem území ukončeno*. V komentáři *Na českém pomezí bude klid; tisíciletý boj ukončen* byl zasazen odsun Němců do historického kontextu soubojů Čechů a Němců.¹⁵²

1.1.1 Zhodnocení mediálního pokrytí německé otázky v Lidové demokracii

Ve zkoumaném období, od května 1945 do srpna 1945, prošlo referování o odsunu německého obyvatelstva z Československa několika obdobími. V měsíci květnu se od 12. května do 25. května objevily pouze tři články, které se zabývaly národnostní otázkou odsunu. Prezident Beneš se sice o majetkové stránce zmínil, ale pouze okrajově. Změna ve frekvenci článků přišla 25. května, kdy vyšel text referující o dekretch prezidenta republiky.¹⁵³ Po tomto datu byl v měsíci květnu ovšem stále více zdůrazňován národnostní aspekt celé problematiky. O Němcích se píše jako o nepřátelích národa, zrádcích a je jim přisuzována kolektivní vina. Počet článků a jejich zaměření a umístění na stránkách periodika v květnu 1945 shrnuje přiložená tabulka (viz. Příloha č. 1: Tabulka 1 – Lidová demokracie květen 1945.).

V měsíci červnu se *Lidová demokracie* nejprve výrazně věnuje majetkovým otázkám. Z publikovaných článků ovšem není patrné, proč se najednou projeví tak výrazné zaměření periodika na majetek Němců a jeho zabavování. Je ale pravděpodobné, že se jedná o dozvuky květnového prezidentského dekretu. Pozornost k národnostním otázkám se opět obrací po projevu Edvarda Beneše v Lidicích.¹⁵⁴ Stále převládají texty, které zmiňují „odgermanizování republiky“ nebo kolektivní vinu německého národa, ale je zde také upozorňováno na „divoký odsun“. Je zajímavé, že v *Lidové demokracii* nebyl publikován dekret z 21. června 1945, který se věnoval právě majetkovým otázkám spojených s odsunem.¹⁵⁵ Publikované články po tomto datu se na něj ovšem odkazují. Jedná se o další potvrzení faktu, že majetková stránka odsunu

¹⁵⁰ (jr). 33 mrtvých a milionové škody. *Lidová demokracie*, 2.8.1945, roč. 1, č. 70, s. 2

¹⁵¹ Staněk 1991: 78.

¹⁵² (nept). Na českém pomezí bude klid. *Lidová demokracie*, 5.8.1945, roč. 1, č. 73, s. 1.

¹⁵³ (ČTK). Majetek Němců a zrádců do českých rukou. *Lidová demokracie*, 25.5. 1945, roč. 1, č. 13, s. 1.

¹⁵⁴ (nept). Projev presidenta republiky dr. Edvarda Beneš. *Lidová demokracie*, 12.6.1945, roč. 1, č. 28, s. 1, 2.

¹⁵⁵ (nept). Půda zrádců a cizáků do rukou českého lidu. *Rudé právo*, 22.6.1945, č. 40, s. 1. 2.

nebyla ústředním tématem tohoto periodika (viz. Příloha č. 1: Tabulka 2 – Lidová demokracie červen 1945).

Své tematické nastavení si deník drží i v červenci 1945. V člancích se objevuje národnostní aspekt odsunu v textu Karla Halfara, který vyzývá k lidskému odsunu, ale nepochybuje o jeho důležitosti.¹⁵⁶ Články jsou publikovány opět, kromě dvou výjimek, na titulní straně. Majetkové poměry Němců a zábor jejich majetku se ovšem na první stranu dostal pouze jednou (viz. Příloha č. 1: Tabulka 3 – Lidová demokracie červenec 1945).

Měsíc srpen byl ovlivněn výbuchy v Krásném Březně a závěry Postupimské konference, která uznala nárok Československa na odsun německé menšiny. K tomuto tématu se také vztahují články Lidové demokracie a opět se věnují národnostní problematice, osídlení pohraničí a úpravě občanství, nikoliv majetkovému aspektu odsunu. Po referování o závěrech konference v Postupimi se snižuje pokrytí této otázky v Lidové demokracii. V měsíci srpnu na jejích stránkách lidoveckého deníku vyšlo deset článků vztahujících se ke zkoumané problematice (viz. Příloha č. 1: Tabulka 4 – Lidová demokracie červenec 1945).

7.1.2 Mediální pokrytí německé otázky v Rudém právu

V květnu 1945 věnovalo *Rudé právo* pozornost osvoboditelským oslavám,¹⁵⁷ činností nové československé vlády a změnám poměrů v republice.¹⁵⁸ Na stránkách zkoumaného deníku se také objevovaly zprávy se zaměřením na Sovětský svaz, Stalina a Rudou armádu.¹⁵⁹

K tématu německé národní otázky *Rudé právo* publikovalo v květnu 1945 směrnice ministerstva zemědělství¹⁶⁰ a dekrety prezidenta republiky.¹⁶¹ I v *Rudém právu* dostával prezident Beneš prostor a na stránkách tohoto periodika také vycházely projevy prezidenta republiky.¹⁶² Místo měly také projevy ministra vnitra a zároveň člena komunistické strany Václava Noska.¹⁶³ Výrazným textem byla na titulní straně zpráva o projevu předsedy Komunistické strany Československa Klementa Gottwalda v Mladé Boleslavi: „[...]zejména pokud běží o výstavbu nové, skutečně demokratické republiky na základě soustavy Národních

¹⁵⁶ Halfara, K. Nekompromisně či kompromisně? *Lidová demokracie*, 28.7.1945, roč. 1, č. 66, s. 1.

¹⁵⁷ Například viz: (nept). Pochod naší vítězné armády Prahou. *Rudé právo*, 18.5.1945, č. 11, s. 1.

¹⁵⁸ Například viz: (nept). Bohatý program projednaný na vládní schůzi. *Rudé právo*, 27.5.1945, č. 18, s. 1, 2.

¹⁵⁹ Například viz: (nept). Vítězná rudá vlajka nad Berlínem. *Rudé právo*, 23.5.1945, č. 14, s. 1.

¹⁶⁰ (nept). Neprodleně zkonfiskovat půdu nepřátel národa. *Rudé právo*, 19.5.1945, č. 12, s. 2.

¹⁶¹ Například viz: (nept). Majetek okupantů, zrádců a kolaborantů do národní správy. *Rudé právo*, 26.5.1945, č. 17, s. 1.

¹⁶² Například viz: (nept). Projev prezidenta republiky Dr. Edvarda Beneše na Staroměstském náměstí. *Rudé právo*, 17.5.1945, č. 10, s. 2.

¹⁶³ Například viz: (nept). Zabezpečit demokracii, národ a stát. *Rudé právo*, 16.5.1945, č. 9, s. 2.

výborů, o významu národních správ do majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů, o chystaném dekretu o konfiskaci půdy, která se dosud nacházela ve vlastnictví těchto nepřátelských živlů, čímž by pak byla definitivně odčiněna Bílá hora.“¹⁶⁴ Právě odčinění Bílé hory, kdy se po porážce českých stavů majetek české šlechty dostal pod správu šlechty italské, španělské a převážně německé,¹⁶⁵ bylo v *Rudém právu* v souvislosti s německým majetkem a jeho zábořem akcentováno i v dalších měsících. V poslední květnový den vyšla na třetí straně periodika krátká zpráva o německém majetku: „*Všechn majetek, uložený v bytech, opuštěných Němci nebo jinými osobami internovanými, je národním majetkem a podléhá zajištění. [...] Národní výbory nejsou zásadně oprávněny majetek takový zcizovati.*“¹⁶⁶ Už v květnu byl v *Rudém právu* kladen důraz na zabavování německého majetku. Z deseti publikovaných článků pět se zabývalo zábořem majetku. Tyto texty vycházely pod titulky *Neprodleně zkonfiskovat půdu nepřátel národa, Majetek podniků Němců a zrádců do národní správy, Majetek okupantů, zrádců a kolaborantů do národní správy.*

Stejně jako *Lidová demokracie* tak také *Rudé právo* v prvních dnech června 1945 nepublikovalo články, které řešily postavení Němců v novém státě. Až 7. června 1945 se objevil článek *Naše půda vyrvána z cizáckých rukou* z konference s novináři na ministerstvu zemědělství. O dva dny později byl publikován krátký text informující o výjimkách z opatření vůči Němcům. Jsou to Němci vracející se z koncentračních táborů, aktivní podporovatelé českého odboje proti nacismu a Němci, kteří jsou zapotřebí k nepodmínečnému udržení fungujících závodů.¹⁶⁷

Ve dnech od 7. června do 12. června se *Rudé právo* hlavně věnuje referování o tragédii v Lidicích z června roku 1942¹⁶⁸ a 14. června publikuje stejně jako *Lidová demokracie* projev Vladimíra Clementise: „*Naši veřejnosti je známo, že to znamená vystěhování velké většiny Němců a Maďarů z Československa [...]. Němci a Maďaři, kteří sem přišli po Mnichově a nebudou pro své zločiny postaveni před lidové soudy, jsou již většinou zajištěni a vyvázeni.*“ Tento úryvek z Clementisova projevu je zajímavý, protože přiznává, že k transferu Němců docházelo již v červnu 1945. Několik týdnů před jednáním v Postupimi, kde byla národnostní otázka v Československu diskutována a odsouhlasena.

O den později vyšel ve zkoumaném periodiku komentář Gustava Bareše *Naše svaté právo*. Bareš zde reagoval na projev Vladimíra Clementise z předchozího vydání *Rudého práva*.

¹⁶⁴ (nept). Soudruh Gottwald o nutnosti jednoty národa. *Rudé právo*, 29.5.1945, č. 19, s. 1.

¹⁶⁵ Kural 2002: 13,14.

¹⁶⁶ (nept). Nezcižujte inventář německých bytů. *Rudé právo*, 31.5.1945, č. 21, s. 3.

¹⁶⁷ (nept). Výjimky z opatření proti Němcům. *Rudé právo*, 9.6.1945, č. 29, s. 1.

¹⁶⁸ (nept). Poutí národa do Lidic. *Rudé právo*, 12. 6. 1945, č. 31, s. 1.

Kvitoval souhlasný postoj Sovětského svazu k řešení národnostního problému v Československu a na adresu Němců napsal: „*Strašné zkušenosti, kterých jsme se dožili s německou a maďarskou menšinou, plně odůvodňují tak hluboký a trvalý zásah, jako je vystěhování velké většiny Němců a Maďarů z Československa. Nemůže být a nebude uvěřeno pozdním prohlášením o loajalitě těch či oněch Němců.*“¹⁶⁹

Na stránkách *Rudého práva* se v následujících dnech referovalo o zkoumané problematice s denní pravidelností. Objevovaly se články spojené se zaborem německé půdy a vyhnáním Němců ze země. Velkou část článků v *Rudém právu* tvoří texty o vládních programech, jednáních a dekretch prezidenta republiky.¹⁷⁰ Důraz periodika byl kladen na zemědělskou půdu, která se „navrací národu“ a je „vyrvána z cizáckých rukou“.¹⁷¹ Deník také informoval a připomínal, že se mnohdy jedná o půdu šlechty: „*Podle tohoto dekretu má být důsledně odčiněna Bílá hora a konfiskována bez náhrady půda německé šlechty: naše pohraničí má být počestěno.*“¹⁷² V proti šlechtické rétorice ve spojení s německou národnostní otázkou je postaven i komentář *Bílá hora bude odčiněna* od autora Jiřího Kořátka: „*Česká půda, uloupena v pobělohorské době německými šlechtici českému národu, bude konečně po více než třech stoletích vzata z rukou cizáckých loupežníků a vrácena těm, kdož na ní pracují – českým bezzemkům a malozemědělci.*“¹⁷³ Téma Bílé hory a šlechtické půdy se na stránkách *Rudého práva* objevilo i 29. června 1945 ve spojitosti s manifestací na Bílé hoře: „*Přináší nám i konečné osvobození z třistaletého nebezpečí pro samu existenci našeho národa. Po nešťastné bitvě na Bílé hoře byla rozdělena mezi cizácké kořistníky polovina českých statků.*“¹⁷⁴ Téma manifestace rezonovalo a o manifestaci bylo podrobně referováno i v prvních červencových dnech roku 1945.¹⁷⁵ Konfiskace šlechtického majetku je tématem i v měsíci červenci a srpnu.¹⁷⁶

K otázce pohraničí se vrací až 10. července 1945 Jiří Kořátko v textu *Osídlení našeho pohraničí*, kde referuje o praktických informacích ohledně osídlení pohraničí a upozorňuje na řadu problémů s tím spojených.¹⁷⁷ O den později vyšel článek *Očistíme nemilosrdně naše pohraničí od německých vlkodlaků*. Je laděný výrazně protiněmecky a vypovídá o nacistické

¹⁶⁹ Bareš, G. Naše svaté právo. *Rudé právo*, 15. 6. 1945, č. 34, s. 1

¹⁷⁰ Například viz: (nept). Půda zrádců a cizáku do našich rukou. *Rudé právo*, 22.6.1945, č. 40, s. 1, 2.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² (nept). Dekret o konfiskaci půdy cizáků a zrádců se čeká v nejbližších dnech. *Rudé právo*, 22.6.1945, č. 37, s. 1.

¹⁷³ Kořátko, J. Bílá hora bude odčiněna. *Rudé právo*, 23. 6. 1945, č. 41, s. 1.

¹⁷⁴ (nept). Český lid souhlasí s odnětím půdy cizákům. *Rudé právo*, 29.6.1945, č. 46, s. 2.

¹⁷⁵ Například viz: (nept). Bílá hora odčiněna. *Rudé právo*, 3.7.1945, č. 48, s. 1.

¹⁷⁶ (nept). Další konfiskace a rozdělení půdy. *Rudé právo*, 15.7.1945, č. 58, s. 1.

¹⁷⁷ Kořátko, J. Osídlení našeho pohraničí. *Rudé právo*, 10.7.1945, č. 53, s.1.

teroristické organizaci „Werwolfů“. V závěru článku se o vystěhování Němců píše: „*Německý militarismus a imperialismus musí být dnes vypleněn do posledního kořínku a Němci od nás, jako věčný zdroj neklidu, musí být bezpodmínečně vystěhováni. [...] Odhalené organizace německých vlkodlaků na naší půdě dokazují jen, že si Němci u nás pokoj nedají, dokud nebudou z Československa vystěhováni.*“¹⁷⁸ Tématu takzvaných vlkodlaků je v Rudém právu věnována částečná pozornost i v dalších článcích.¹⁷⁹

Poslední den července 1945 byl na třetí straně zkoumaného periodika publikován článek s titulkem *Jak se provádí konfiskace a rozdělení zemědělského majetku Němců a zrádců*. Jedná se o administrativní popis řízení konfiskace a přerozdělování majetku.¹⁸⁰

Velkému mediálnímu pokrytí německé národnostní otázky v Československu se na stránkách *Rudého práva* dostalo se začátkem srpna 1945, kdy se této otázce věnovalo od 1. srpna do 5. srpna 1945 celkem třináct článků.¹⁸¹ Tato vysoká kvantita článků byla způsobena závěry Postupimské konference¹⁸² a již zmíněným výbuchem a požárem v Krásném Březně, který byl i na stránkách tohoto deníku přičítán činnosti Němců.¹⁸³ Na tragédii v Krásném Březně reaguje i text *Pevnou rukou očistíme své pohraničí*: „*Nyní je jasno, že nemůže být pro nás plného vítězství, nemůže být zabezpečena naše existence a naše pokojné budování, dokud roztržité bandy nacistických vlkodlaků se mohou skrývat mezi německým obyvatelstvem u nás.*“¹⁸⁴ V závěrečné části článku je událost v Krásném Březně zasazena do historického kontextu husitských válek a události v Krásném Březně jsou přirovnány k bitvě u Ústí nad Labem z roku 1426: „*Tudíž kněz Prokop Holý, vrchní velitel vojsk husitských sešikoval se k obraně na Běhání, odrazil vzteklý útok Němcův a způsobiv v nich zmatek, hnal je, tepal a zabíjel. [...] A jestli Němci po pěti letech ještě jednou začali u Ústí, pak dopadnou dnes stejně nejen u Ústí, ale v celém našem pohraničí!*“¹⁸⁵

Další ostrý text napsal Jiří Kořátko, článek byl pod titulkem *Osídlení našeho pohraničí – provedeme!* publikován 15. srpna 1945. Autor se zabíral obsazením německých statků a pozemků novými obyvateli z řad českých občanů. Opět se odvolával k pobělohorským

¹⁷⁸ (vn). Očistíme nemilosrdně naše pohraničí od německých vlkodlaků. *Rudé právo*, 11. 7. 1945, č. 54, s. 1.

¹⁷⁹ Například viz: (nept). Němečtí vlkodlaci za mřížemi. *Rudé právo*, 14. 7. 1945, č. 57, s. 1.

¹⁸⁰ (nept). Jak se provádí konfiskace a rozdělení zemědělského majetku Němců a zrádců. *Rudé právo*, 31. 7. 1945, č. 71, s. 3.

¹⁸¹ (Reuter). Náš požadavek odsunu Němců zásadně uznán. *Rudé právo*, 3. 8. 1945, č. 74, s. 1.

¹⁸² Například viz: (nept). Náš požadavek odsunu Němců zásadně uznán. *Rudé právo*, 3. 8. 1945, č. 74, s. 1.

¹⁸³ (sp). Nové zločiny Němců v pohraničí. *Rudé právo*, 1. 8. 1945, č. 72, s. 1.

¹⁸⁴ (nept). Pevnou rukou očistíme své pohraničí. *Rudé právo*, 2. 8. 1945, č. 73, s. 1.

¹⁸⁵ Tamtéž

událostem. Němce a šlechtu označoval za „pobělohorské loupežníky“ a přivandrovalce.¹⁸⁶ Koťátko v textu také píše: „V žádném případě nemá však dnes Němec co poroučeti na své usedlosti, v žádném případě mu tato usedlost (až na zákonem stanovené výjimky) po skončení akce osídlovací nezůstane!“¹⁸⁷

1.1.2 Zhodnocení mediálního pokrytí německé otázky v Rudém právu

Již v květnu 1945 se projevoval akcent *Rudého práva* na téma zaboru a konfiskace německého majetku. Toto zaměření se ještě více umocnilo po uveřejnění dekretu prezidenta republiky, který byl publikován na stránkách periodika 26. června 1945.¹⁸⁸ Tomuto zaměření deníku odpovídá i umístění článků na stránkách novin. Na titulní stranu se dostaly pouze články se zaměřením na zabor německého majetku (viz. Příloha č. 1: Tabulka 5 – Rudé právo květen 1945).

Národnostní otázky se v *Rudém právu* objevují v měsíci červnu. Na stránky deníku se dostávají s osobou prezidenta Beneše, který je reflektuje ve svých projevech. Aktivita prezidenta se ovšem neprojevila na posílení akcentace tohoto tématu v periodiku. I v měsíci červnu je objektem zájmu *Rudého práva* zabor a konfiskace majetku, které ještě více získaly na pozornosti po přijetí dalšího dekretu prezidenta republiky.¹⁸⁹ V této souvislosti se, ale také objevuje linka osídlování pohraničí, která je zmiňována v souvislosti s národnostním aspektem (viz. Příloha č. 1: Tabulka 6 – Rudé právo červen 1945). Ten se na stránkách objevil 22. června 1945, v souvislosti s přijetím dekretu, o němž už před tím bylo referováno a upozorňováno na jeho přijetí.¹⁹⁰

V červenci se o zkoumané problematice v *Rudém právu* referuje i nadále s velkou frekvencí článků. Reflektuje se v nich téma osídlení pohraničí a očistění státu od Němců. Zároveň se neztrácí ani stále přítomný majetkový aspekt. Ten se projevuje v člancích, které byly publikovány například pod titulky *Další konfiskace a rozdělení půdy*¹⁹¹ a *Bílá hora odčiněna*.¹⁹²

¹⁸⁶ Koťátko, J. Osídlení našeho pohraničí – provedeme. *Rudé právo*, 15.8.1945, č. 84, s. 1.

¹⁸⁷ Tamtéž

¹⁸⁸ (nept). Majetek okupantů, zrádců a kolaborantů do národní správy. *Rudé právo*, 26.5.1945, č. 17, s. 1.

¹⁸⁹ (nept). Půda zrádců a cizáků do rukou českého lidu. *Rudé právo*, 22. června 1945, č. 40, s. 1. 2.

¹⁹⁰ (nept). Dekret o konfiskaci půdy cizáků a zrádců se čeká v nejbližších dnech. *Rudé právo*, 22.6.1945, č. 37, s. 1.

¹⁹¹ (nept). Další konfiskace a rozdělení půdy. *Rudé právo*, 15.7.1945, č. 58, s. 1.

¹⁹² (nept). Bílá hora odčiněna. *Lidová demokracie*, 3.7.1945, roč. 1, č. 45, s. 3.

Toto téma si i v tomto zkoumaném měsíci našlo cestu na titulní stranu (viz. Příloha č. 1: Tabulka 7 – Rudé právo červenec 1945).

V měsíci srpnu se na referování v Rudém právu výrazně projevila tragédie v Krásném Březně ten byl přičítán činnosti Němců.¹⁹³ Tato událost měla za následek, že se Rudé právo zaměřilo výrazněji na národnostní aspekt odsunu Němců než dosud. Na tematické skladbě komunistického deníku se projevil i konec Postupimské konference, která uznala odsun Němců z Československa (viz. Příloha č. 1: Tabulka 8 – Rudé právo srpen 1945).

7.1.3 Zhodnocení a porovnání mediálního pokrytí ve zkoumaných periodikách.

V období mezi květnem 1945 a srpnem 1945 se obě zkoumaná periodika věnovala tématu odsunu Němců z území Československa a řešení německé národnostní otázky. V obou denících byly publikovány projevy prezidenta republiky Edvarda Beneše. O jeho hlavních činnostech a hlavních projevech bylo informováno shodně na titulní stránce, stejně tak o dekretech prezidenta republiky.¹⁹⁴ O proslovech prezidenta Beneše bude pojednáno i v další části této práce.

Jinak se ovšem způsob pokrytí tohoto tématu v obou médiích lišil. Po obsahové stránce se ve zkoumaných periodikách dostává pojem nacista a Němec na stejnou úroveň a autoři článků neberou jejich rozlišování v potaz. V *Rudém právu* je také autory článků výrazněji akcentována vinna kolaborantů a zrádců, tyto pojmy se objevují také ve spojitosti s příslušníky německé národnosti.¹⁹⁵ Ve stejném periodiku se navíc neobjevují pokusy o uklidnění napjaté situace. Takové snahy se objevují naopak v *Lidové demokracii*, například v již citovaném textu Karla Halfara.¹⁹⁶ Nepřímo vypovídající o tématu odsunu a chování některé části českého obyvatelstva je text od Pavla Tigrida *O evropský ethos: „Při tomto důležitém a jistě základním úsilí o hospodářskou rekonstrukci země a o splnění programu, který by zajistil hmotný blahobyt všeho lidu, ustupuje však často neúměrně do pozadí ethická složka naší budovatelské práce. [...] Neboť není pravdou, že hmotný blahobyt sám o sobě přináší rozkvět kulturní – dějiny podávají několik příkladů, kdy hmotný rozkvět země přivodil kulturní úpadek a mravní rozklad.“*¹⁹⁷

¹⁹³ (sp). Nové zločiny Němců v pohraničí. *Rudé právo*, 1. 8. 1945, č. 72, s. 1.

¹⁹⁴ Například viz: (nept). Projev presidenta republiky dr. Edvarda Beneš. *Lidová demokracie*, 12.6.1945, roč. 1, č. 28, s. 1, 2.; (nept). Potřebujeme mír, který nás zabezpečí proti Německu. *Rudé právo*, 12.6.1945, č. 31, s. 1, 2.

¹⁹⁵ Například viz: Koťátko, J. Osídlení našeho pohraničí. *Rudé právo*, 10.7.1945, č. 53, s. 1.

¹⁹⁶ Halfara, K. Nekompromisně či kompromisně? *Lidová demokracie*, 28.7.1945, roč. 1, č. 66, s. 1.

¹⁹⁷ Tigrid, P. O evropský ethos. *Lidová demokracie*, 13.7.1945, roč. 1, č. 53, s. 1.

Majetkové vyrovnání, zábor půdy a její konfiskace je významnou linkou, která procházela články *Rudého práva* po celou dobu zkoumaného období, tedy od května do srpna roku 1945.¹⁹⁸ Na stránkách tohoto periodika je tomuto tématu přisuzován velký prostor.¹⁹⁹ *Rudé právo* směřovalo své články k manifestaci na Bílé hoře, která proběhla 1. července 1945 a proklamovala vyrovnání česko-německých vztahů po bělohorských událostech. *Lidová demokracie* se více zabývala národnostním aspektem celé problematiky a téma Bílé hory v ní není výrazně akcentováno. První zmínka se objevila v otištěném projevu předsedy vlády Zdeňka Fierlingera.²⁰⁰ Druhý článek, který se na toto téma v lidoveckém tisku objevil, byl otištěný na třetí straně vydání z 3. července 1945 pod titulem *Bílá hora odčiněna*.²⁰¹ Celkově je pozornost *Lidové demokracie* zaměřena více na národnostní aspekt celé problematiky a majetkové otázky se řeší v menším počtu článků. Z celkového počtu čtyřiceti osmi článků se otázce německého majetku věnuje čtrnáct článků, z toho deset na titulní straně, dva na straně druhé a dva na straně třetí.

Na stránkách svého deníku publikovala *Lidová demokracie* i projevy státníků, kteří nebyli členy Československé strany lidové. Mimo prezidenta Beneše a členů lidovecké strany dostával prostor například také ministr vnitra a člen Komunistické strany Československa Václav Nosek,²⁰² dále pak komunista Vladimír Clementis²⁰³ a ministr vnitra Václav Nosek.²⁰⁴ Naopak na stránkách *Rudého práva* se neobjevil jediný projev člena Československé strany lidové.

Rozdílné je také množství textů, které je tomuto tématu věnováno. V květnu 1945 publikovala *Lidová demokracie* dvanáct textů a *Rudé právo* jedenáct textů – údaje z tohoto měsíce nejsou ovšem relevantní, protože vydání komunistického deníku nejsou kompletní. V červnu 1945 se na stránkách *Lidové demokracie* objevilo celkem dvacet jedna článků o řešení německé národnostní otázky. Jedná se o komentáře novinářů, projevy politiků a textů informujících o odsunu. Ve stejném měsíci se v *Rudém právu* takto zaměřených článků objevilo obdobně dvacet jedna. I v červenci 1945 vyšlo v *Rudém právu* o šest článků více se zaměřením na zkoumanou problematiku oproti lidoveckému periodiku, kde bylo článků šest. V srpnu je rozdíl v počtu článků: *Lidová demokracie* deset ku sedmnácti v komunistickém deníku.

¹⁹⁸ (nept). Česká půda se vrací do českých rukou. *Rudé právo*, 23.6.1945, č. 41, s. 2.

¹⁹⁹ (nept). Bílá hora odčiněna. *Rudé právo*, 3.7.1945, č. 48, s. 1.

²⁰⁰ (nept). Rozdělení zemědělského majetku nepřátel republiky. *Lidová demokracie*, 9.6.1945, roč. 1, č. 26, s. 1.

²⁰¹ (nept). Bílá hora odčiněna. *Lidová demokracie*, 3.7.1945, roč. 1, č. 45, s. 3.

²⁰² (ČTK). Vybudovat lidovou veřejnou a státní správu. *Rudé právo*, 19.5.1945, č. 12, s. 2.

²⁰³ (nept). Vyřešení otázky Němců a Maďarů. *Lidová demokracie*, 14.6.1945, roč. 1, č. 30, s. 1

²⁰⁴ (čt). Budování nové veřejné správy a očista republiky. *Lidová demokracie*, 26.5.1945, roč. 1, č. 14, s. 2.

1.2 Projevy politických představitelů o transferu Němců v Lidové demokracii a Rudém právu

7.1.4 Edvard Beneš

I když nebyl prezident Beneš členem lidové ani komunistické strany není možné jej v této části práce opominout. Na veřejné mínění měl velký vliv a jeho názory na řešení německé otázky byly ve veřejnosti akceptovány a nebylo pochyb, že jeho postup proti Němcům nebude v rozporu se státními a národními zájmy. Veřejnost předpokládala, že prezident Beneš zajistí odsun, který bude spojený s humanismem a demokratiem.²⁰⁵ První otištěný projev z 16. května 1945 pronesl Edvard Beneš ku příležitosti návratu do Prahy. Definoval v něm základní úspěchy a to: odčinění mnichovské dohody, mezinárodní vyřešení věcí slovenských, ukotvení mezinárodního postavení Československa. Prezident v závěru pronesl i několik vět k národnostní problematice v obnoveném státě: „[...] *nově vytvářet poměr Čechů a Slováků a vylikvidovat zejména nekompromisně Němce a Maďary na Slovensku, jak se jen likvidace ta dá v zájmu jednotného národního státu Čechů a Slováků vůbec provést. Heslem našim budiž: definitivně odgermanizovat naši vlast, kulturně, hospodářsky, politicky.*“²⁰⁶ Tento projev vyšel o den později v obou periodikách. Na rozdíl od *Lidové demokracie* je v *Rudém právu* řeč prezidenta otištěna až na druhé a pokračuje na třetí straně.

I další prezidentův projev byl v obou periodikách publikován na titulní straně s pokračováním na straně druhé. Jednalo se o řeč z 10. června 1945 při smuteční tryzně v nacisty vypálené vesnici Lidice. V obou tiskovinách se prezidentova řeč objevila až v úterý 12. června 1945 a to z důvodu nevydávání pondělních čísel. V lidoveckém deníku byl otištěn pod titulkem *Vina celého německého národa* a v komunistickém tisku nadpis zněl *Potřebujeme mír, který nás zabezpečí proti Německu*. V *Rudém právu* byl projev pokrácen o jeho úvodní část, Beneš v ní zopakoval svá slova z 10. června 1942 pro londýnský rozhlas, a dále zde bylo přetransformováno pořadí projevu. Jeho prostřední část vyšla v *Rudém právu* jako jeho poslední část. Jednalo se o zkrácené vzpomínky na jednání s českými Němci z roku 1938 a tento úryvek, který byl v textu vytučněný: „[...] *vyřešit si naše vnitřní problémy, zejména problém našich Němců a Maďarů, kteří se s touto německou říšskou politikou plně ztotožnili, tak, aby nám už*

²⁰⁵ Staněk 1991: 59.

²⁰⁶ (nept). Projev presidenta republiky dr. Edvarda Beneše. *Lidová demokracie*, 17.5.1945, roč. 1, č. 6, s. 1, 2.; (nept). Projev presidenta republiky Dr. Edvarda Beneše na Staroměstském náměstí. *Rudé právo*, 17. 5. 1945, č. 10, s. 2, 3.

nikdy nemohli provádět to zrádčovství, které nám prováděli do roku 1938 – přes nejdalekosáhlejší nabídky dohody a smíru z naší strany – a které by nám dvě, tři léta po této válce začali provádět znovu, kdybychom je z této země včas nevyhostili a celý německý problém této země definitivně tím nevyřešili.“²⁰⁷ V *Lidové demokracii* byl projev také publikován v pozmeněné a zkrácené podobě, bez výše citované pasáže a bez dalších částí proslovu.²⁰⁸ Prezident v lidickém projevu vyjádřil názor kolektivní viny Němců a odpovědnost celé německé národnosti: „Říkám německého systému – přidávaje k tomu slovo nacistický – poněvadž nemohu od celého toho nekulturního zjevu lidického vraždění z června roku 1942 německý národ jako celek odloučit. Činím německý národ jako celek [...] odpovědným.“²⁰⁹ V obou denících se ovšem neobjevila prezidentova část řeči, kde prezident říká: „Já zde neprozřetelně nezevšeobecňuji, uvádím jen prostá fakta a říkám prostou pravdu. Víím, že byli Němci, jednotlivci, kteří si této hrůzy byli vědomi. Ale jde o přímou vinu převážné většiny Němců, a proto Němci jako celek jsou odpovědní.“²¹⁰

I projev z Plzně publikovaný o den později 16. června 1945 prošel v *Rudém právu* redukcí. Na stránky komunistického deníku se dostala mimo jiné takto publikovaná část proslovu: „Naše vláda vidouc, co znamenala zrada Němců a Maďarů z roku 1938, právem se rozhodla vyčistit republiku od těchto zrádných elementů. Je to úkol veliký a nemůžeme jej zmoci sami, musíme se o něm dohodnout se Sovětským svazem, s Velkou Británií a se Spojenými státy. Tato otázka vyřízena být musí a jsem přesvědčen, že vyřízena bude. Proto radím k rozumnému a opatrnému postupu do té doby, než se se spojenci o všech otázkách v této věci dohodneme.“²¹¹ Z této části prezidentovy řeči byla v *Rudém právu* vypuštěna pasáž, kterou ovšem otiskla *Lidová demokracie*, prezident v této části projevu apeluje na klid a rozvahu při jednání s Němci a při jejich vysídlování: „Vím, že na mnohých místech Němci, jsouce si vědomi své velké viny, sami naši zemi už opouštějí. Prosím vás, abyste byli v té věci – zvláště zde, kde tak přímo německý problém cítíte – trpěliví a rozvážní. Slyším s několika stran, že tu a tam se nepostupuje vždy tak, jak by se postupovat mělo.“²¹² V *Lidové demokracii* byl projev publikován na rozdíl od *Rudého práva* v plném znění.

²⁰⁷ (nept). Potřebujeme mír, který nás zabezpečí proti Německu. *Rudé právo*, 12.6.1945, č. 31, s. 1, 2.

²⁰⁸ (nept). Projev presidenta republiky dr. Edvarda Beneš. *Lidová demokracie*, 12.6.1945, roč. 1, č. 28, s. 1, 2.;

Srov. (nept). Potřebujeme mír, který nás zabezpečí proti Německu. *Rudé právo*, 12.6.1945, č. 31, s. 1, 2.

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ Beneš, E. 2002: 143.

²¹¹ (nept). Prezident republiky v západních Čechách. *Rudé právo*, 16.6.1945, č. 35, s. 1.

²¹² (nept). Všichni se dejte do práce. *Lidová demokracie*, 16.6.1945, roč. 1, č. 32, s. 1.

Při návštěvě jižních Čech se prezident zastavil v Táboře, kde pronesl další projev, který se dotýkal německé národnostní otázky a obě zkoumaná periodika je o den později, 17. června 1945, nabídla svým čtenářům. V *Lidové demokracii* text vyšel pod titulkem *Republiku musíme odgermanizovat* a na stránkách lidoveckého deníku opět vyšel v plném znění a jeho značná část byla otištěna na titulní straně, zabral i část strany druhé. Prezident zde bilancoval události roku 1938 a zasazoval je do kontextu husitských dějin: „Rozhodněme se, že musíme republiku odgermanizovat, všude a ve všem. Přemýšlejte, jak to učiníme. [...] Dnes přichází pro to doba. Vzpomínejte, co germanisací se nám za ta staletí od dob husitských stalo. Tož heslem naším bude: Všeude a ve všem odgermanizovat republiku.“²¹³ V *Rudém právu* byl publikován pouze výňatek projevu, ve kterém ovšem byla citována všechna prezidentova prohlášení na téma Němců a jejich odsunu. Proslov vyšel pod názvem *Prezident republiky v jižních Čechách* a prostor na titulní straně dostal pouze ve dvou krátkých sloupcích ve spodní části stránky, druhá část výňatku byla publikována na straně druhé.²¹⁴

V obou periodikách se slova prezidenta na jejich stránky dostaly. Jednalo se o jednu z nevýznačnějších osob tehdejší politické scény a poválečná popularita a autorita Edvarda Beneše byla vysoká, proto mu média musela věnovat pozornost.²¹⁵ Z umístění na titulních stranách a délky otištěných projevů je ovšem patrné, že větší prostor dostával prezident v lidovecké politické tiskovině. Jeho proslovy byly publikovány až na jednu výjimku v *Lidové demokracii* v plném znění a měly význačné postavení ve skladbě titulní strany novin. V titulcích je akcentován obsah prezidentových řečí, přičemž byla vybrána prohlášení o odsunu Němců a řešení německé národní otázky. V *Rudém právu* se naopak titulky týkající se projevů prezidenta republiky omezovaly na prosté konstatování činnosti prezidenta republiky. Například řeč z Tábora vyšla v *Lidové demokracii* pod titulkem *Republiku musíme odgermanizovat* a v *Rudém právu* se objevila pod titulkem *Prezident republiky v jižních Čechách*. V komunistickém periodiku docházelo ke zkracování projevů, ze čtyř publikovaných byly kráceny čtyři a ani jejich postavení na titulní straně nebylo výsadní. Ve zkrácených projevech, ale nebyla ani jednou vynechána problematika Němců ve státě.

²¹³ (nept). Republiku musíme odgermanisovat. *Lidová demokracie*, 17.6.1945, roč. 1, č. 33, s. 1

²¹⁴ (nept). Prezident republiky v jižních Čechách. *Rudé právo*, 17. 6. 1945, č. 36, s. 2.

²¹⁵ Staněk 1991: 58.

7.1.5 Jan Šrámek a program ČSL

Na stránkách *Lidové demokracie* se objevuje pouze jediný projev jejího předsedy Jana Šrámka, a to 31. července 1945, který pronesl k příležitosti návštěvy Hradce Králové 29. července 1945. Šrámkův proslov vyšel s denním zpožděním, stejně jako v případě projevu prezidenta Beneše z 10. června 1945, a to z důvodu nepublikování periodika vždy v pondělí. Text vyšel na titulní a druhé straně vydání s titulkem *Dr Jan Šrámek o boji za osvobození Československa* a s podtitulkem *Němci a Maďaři již nikdy nebudou mít menšinová národní práva*. V tomto projevu se Šrámek věnuje svým zkušenostem z exilové válečné činnosti a zážitky v pozici předsedy v exilové londýnské vládě a dotýká se i problematiky německé národnosti: „*Bude to sice v mnohých věcech pro příliš citlivé slovanské srdce v mnohých věcech pro příliš citlivé slovanské srdce někdy až tvrdým, avšak nemůžeme si tu nechat takové milióny cizích nepřátelských občanů.*“²¹⁶ Na rozdíl od prezidenta Beneše, který ve svém projevu z 10. června 1945 prohlásil: „*[...] Ale jde o přímou vinu převážné většiny Němců, a proto Němci jako celek jsou odpovědní,*“²¹⁷ se Jan Šrámek ve svém projevu neuchyluje k paušalizaci a zevšeobecnění: „*Němce a Maďary, kteří se chovali k našemu národu a k naší republice přátelsky, kteří trpěli s námi, ty si tu necháme.*“²¹⁸ Předseda lidovců se taky postavil za transfer Němců do Německa a přiznal, že již tento proces probíhá, ačkoliv nebyl oficiálně odsouhlasen velmocemi. Připustil také, že dochází k excesům při jednání s Němci: „*My se budeme starat o to, aby ti Němci, kteří ještě neutekli, byli přesídleni do své vlasti. Stane se to a děje se to ovšem lidským způsobem, i když se občas vyskytne nějaké nedopatření.*“²¹⁹

Ve svém projevu se Šrámek přesně držel programového prohlášení své strany k otázce národnostní v Československu a akcentoval témata programu. Tento program byl publikován v *Lidové demokracii* 10. června 1945 a na téma řešení národnostní otázky se v něm psalo: „*Otázku Němců a Maďarů v našem státě chceme řešiti podle zásady, že republika je státem národním. Němci a Maďaři [...] provinili se státní zradou, povstáním a pak vyhlazovacím bojem, jež vedli proti našemu národu. Tím se vyloučili z naší státní pospolitosti. Jen ty, kdož svorně s námi odporovali nacismu, přijímáme do svého státního svazku [...].*“²²⁰

²¹⁶ (nept). Dr Jan Šrámek o boji za osvobození Československa. *Lidová demokracie*, 31.7.1945, roč. 1, č. 68, s. 1, 2.

²¹⁷ (nept). Projev presidenta republiky dr. Edvarda Beneše. *Lidová demokracie*, 12.6.1945, roč. 1, č. 28, s. 1, 2.

²¹⁸ (nept). Dr Jan Šrámek o boji za osvobození Československa. *Lidová demokracie*, 31.7.1945, roč. 1, č. 68, s. 1, 2.

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ (nept). Československá strana lidová při budování nové republiky. *Lidová demokracie*, 10.6.1945, roč. 1, č. 27, s. 1.

V *Rudém právu* se ve zkoumaných měsících žádné projevy politických představitelů Československé strany lidové na téma německé národní otázky neobjevily, prostor v něm dostával prezident Beneš a členové komunistické strany. Ovšem ani v *Lidové demokracii* se řeči členů lidové strany neobjevují a projev Jana Šrámka je tak na téma transferu Němců jediný.

7.1.6 Václav Nosek, Václav Kopecký, Klement Gottwald, Vladimír Clementis

První projev člena komunistické strany a ministra vnitra Václava Noska byl otištěn v *Rudém právu* a vyšel 16. května 1945 na titulní straně, přepis řeči zpracovala ČTK. Nosek pronesl svůj projev ku příležitosti návštěvy Sněmovny. V transkriptu ČTK je naspána tato formulace: „*Zmínil se především o nutnosti provést očistu republiky od Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů. Nejde tu o pomstu, ale o přísnou a tvrdou spravedlnost, která postihne všechny bez rozdílu a nejpřísněji ty, kdož na nejvyšších místech zradili, místo aby byli nejstatečnější a dávali lidu dobrý příklad.*“²²¹

I autorem dalšího proslovu, který se dostal tentokrát na stránky komunistického i lidoveckého periodika, byl Václav Nosek. V *Rudém právu* vyšel ovšem až na druhé straně. Celá strana titulní byla určena pro dekrety prezidenta republiky z 19. června 1945. V *Lidové demokracii* dostal celý projev také prostor na druhé straně pod titulkem *Budování nové veřejné správy a očista republiky*. Ministr Nosek se v projevu o Němcích vyjadřuje pouze v úvodu, dává ovšem na roveň pojem Němec a zrádce: „*[...] a vyčištění naší republiky od Němců, Maďarů a zrádců.*“²²² V obou zkoumaných číslech tohoto periodika z 26. května 1945 se objevil kromě řeči Václava Noska i projev ministra informací Václava Kopeckého. Kopecký po roce 1945 platil za největšího řečníka komunistů, byl vášnivý a temperamentní.²²³ Je zajímavé, že rozhlasový projev komunistického ministra se dostal v lidovecké tiskovině na titulní stranu s pokračováním na straně druhé, zatímco v tiskovině vlastní komunistické strany se text s proslovem ministra informací objevil až na straně druhé s pokračováním na straně třetí. Kopecký na adresu Němců ve statě řekl: „*V otázce Němců a Maďarů bude vláda vnitřně i navenek naprosto rozhodná a důsledná. Československé vojsko jest proto již v pohotovosti, aby čistilo pohraniční území republiky od Němců a Maďarů a aby vrátilo bohatství těchto odvěkých slovanských oblastí naší vlasti do rukou českých a slovenských.*“²²⁴ Také 31. května 1945 se na adresu Němců

²²¹ (ČTK). Vybudovat lidovou veřejnou a státní správu. *Rudé právo*, 19.5.1945, č. 12, s. 2.

²²² (čt). Budování nové veřejné správy a očista republiky. *Lidová demokracie*, 26.5.1945, roč. 1, č. 15, s. 2. ;(nept). Co lid dokáže, nikdo nedokáže. *Rudé právo*, 26. 5. 1945, č. 17, s. 2.

²²³ Kaplan 2004: 220

²²⁴ (nept). Dejte se všude nadšeně do práce. *Lidová demokracie*, 26.5.1945, roč. 1, č. 14, s. 1.; (nept). Všichni do budování svobodné republiky. *Rudé právo*, 26.5.1945, č. 17, s. 2, 3.

Kopecký vyjádřil podobně: „*Rozvinujeme velikou národní ofensivu, abychom očistili od Němců pohraniční oblasti naší vlasti.*“²²⁵ Ministr informací se německé otázce a Němcům věnoval ještě ve dvou publikovaných projevech. Řeč z 20. června 1945 byla publikovaná ku příležitosti slavnostního otevření Divadla 5. května v obou zkoumaných periodikách na druhé straně. V *Lidové demokracii* byl ovšem projev uveřejněn v plném znění na rozdíl od *Rudého práva*, kde byl zkrácen.

Dalším projevem, který vyšel v obou zkoumaných periodikách je rozhlasová řeč komunisty Vladimíra Clementise, která byla publikována v *Lidové demokracii* a *Rudém právu* na titulní straně v totožné přeepsané podobě. Clementis nejdříve rekapituloval zkušenosti s německou menšinou a nutnost jejího vystěhování ze země, dále ovšem připustil existenci nevinných Němců.²²⁶

Projev na téma transferů a vyhnání Němců pronesl i předseda komunistů Klement Gottwald a to 27. května v Mladé Boleslavi. Projev nebyl v *Rudém právu* publikován na titulní straně kompletní. Přepisovatel jeho první část shrnul do jednoho odstavce, právě v této části Gottwald hovořil o transferu Němců: „*Zabýval se pak podrobněji vládním programem, [...] o významu národních správ do majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů, o chystaném dekretu o konfiskaci půdy, která se dosud nacházela ve vlastnictví těchto nepřátelských živlů, čímž má být definitivně odčiněna Bílá Hora.*“²²⁷ Téma Bílé hory Gottwald akcentoval také ve svém druhém projevu z 24. června 1945. Ten vyšel na titulní straně, ale pouze v *Rudém právu*. Ve své řeči se opět vracel k tématu dekretů a majetků: „*Dekret o předání půdy Němců, Maďarů a zrádců odčiní Bílou horu a také tak smutně známou pozemkovou reformu. [...] Čistíme svoji vlastní domácnost.*“²²⁸

Václav Nosek pronesl projev na tryzně v Lidicích, řeč otisklo *Rudé právo* 12. června 1945, a to na druhé straně vydání. Ministr Nosek ve svém proslovu nabádá k národní pospolitosti, k nezapomenutí na lidickou tragédii a slibuje odplatu za nacistické vraždění, kterou zasazuje v přímou úměru s vyhnáním Němců a Maďarů: „*Lidičtí mučedníci, přísaháme vám, že vaše vrahy spravedlivě, ale tvrdě, potrestáme a vyčistíme osvobozenou republiku od Němců a Maďarů, všech přímých i nepřímých spolupracovníků lidického zločinu.*“²²⁹ Václav Nosek se

²²⁵ (nept). Voláme mistry kultury k podpoře budovatelského programu. *Rudé právo*, 31.5.1945, č. 21, s. 1.

²²⁶ (nept). Vyřešení otázky Němců a Maďarů. *Lidová demokracie*, 14.6.1945, roč. 1, č. 30, s. 1.; (nept). Nedáme se ničím odradit od energického řešení otázky Němců a Maďarů. *Rudé právo*, 14.6.1945, č. 33, s. 1.

²²⁷ (nept). Soudruh Gottwald o nutnosti jednoty národa. *Rudé právo*, 29.5.1945, č. 19, s. 1.

²²⁸ (nept). Půjdeme důsledně dále po započaté cestě. *Rudé právo*, 24.6.1945, č. 42, s. 1.

²²⁹ (nept). Budeme jako Lidičtí druh při druhu státi. *Rudé právo*, 12.6.1945, č. 31, s. 2.

ve sledovaném období na stránky Rudého práva dostal ještě jednou, a to 31. července 1945 pod titulkem *V očistě našeho národního života budeme tvrdě pokračovat*. Zde se poprvé v Noskových projevech objevuje formulace o nevinných Němcích: „*Těm příslušníkům německé a maďarské národnosti, kteří vždy stáli věrně za československým státem, za republiku bojovali a pod nacismem trpěli, dostane se plné ochrany se strany československých úřadů i bezpečnostních orgánů.*“²³⁰

Ve zkoumaném období se na stránkách *Rudého práva* objevilo celkem jedenáct projevů komunistických politiků, kteří se vyjadřovali k řešení německé otázky. Z jejich projevů je patrné, že kladly důraz na celkový majetkový aspekt německého vyhnání. Stejně tak se profilovalo i komunistické *Rudé právo*. Nejpublikovanější osobou nebyl překvapivě předseda Komunistické strany Československa Klement Gottwald, ale ministr vnitra Václav Nosek a ministr informací Václav Kopecký. Oběma komunistické periodikum publikovalo shodně čtyři projevy. Gottwald měl otištěny projevy dva a Vladimír Clementis jeden. Na rozdíl od *Rudého práva*, které nepublikovalo žádný projev člena strany lidové, *Lidová demokracie* prostor komunistickým politikům dala. Jednalo se o vysoké představitele státní moci – ministry Nejedlého a Kopeckého a tajemníka na ministerstvu zahraničí Vladimíra Cimetise. Lidovecké periodikum publikovalo čtyři jejich proslovy.

²³⁰ (nept). V očistě našeho národního života budeme tvrdě pokračovat. *Rudé právo*, 31.7.1945, č. 71.

8. Závěr

Tato práce se zabývala deskripcí a srovnáním témat spojených s odsunem německého obyvatelstva z území Československa na stránkách *Lidové demokracie* a *Rudého práva* se zaměřením na ekonomická a národnostní témata v období od května 1945 do srpna 1945 a na otištěné projevy politických představitelů země, včetně prezidenta Edvarda Beneše, z politických stran napojených na mnou zkoumaný periodický tisk.

Zkoumal jsem dvě periodika, jedno komunistické a jedno nekomunistické, která se zaměřovala na transfer Němců. Zajímalo mě, jaká témata na stránkách těchto deníků byla akcentována a upřednostňována. V práci jsem se ovšem zabýval pouze články, které se ve svém obsahu zabývají národnostním nebo majetkovým aspektem zkoumané problematiky. Zaměření tiskovin v období od května do srpna 1945 bylo rozdílné. Do popředí se v *Rudém právu* dostávaly články s majetkovou tematikou. Komunistické periodikum vyzdvihovalo téma odčinění Bílé hory a navrácení majetků a pozemků do českých rukou. Při publikování takto zaměřených článků *Rudé právo* používalo slova, jako „cizácké ruce“, „půda cizáků do rukou lidu“. Počet článků a jejich zaměření v *Rudém právu* bylo ovlivněno vydáváním dekretů prezidenta republiky. Konkrétně dekrety, které definovaly postup při nakládání s německým majetkem a s jeho rozdělováním. Tato profilace se projevila i na komentářích komunistických novinářů. Naopak *Lidová demokracie* se držela primárně národnostní linky. Majetkové otázky se v periodiku také objevují, ale nemají tak výraznou akcentaci. I lidovecké periodikum reaguje na přijímané dekrety, ale reflektuje z nich spíše témata, která se zaobírají národnostním aspektem.

V obou médiích se nepochybovalo o nutnosti odsunu a jisté odluky Československého státu a Německé menšiny. V obou periodikách také nenajdeme přímou zprávu o „divokém odsunu“ a o jeho průběhu nebo násilnostech na Němcích, jednalo se o tabuizované téma, které tehdejší média v prvních čtyřech poválečných měsících nezvedla. Ovšem v *Lidové demokracii* jsou znatelné náznaky, že transfer neprobíhá lidsky a dochází k excesům. V červenci a v srpnu jsou navíc v *Lidové demokracii* patrné snahy o uklidnění situace. Totéž se nedá říci o *Rudém právu*. To se stavělo za nutnou očistu pohraničí a za vyhnání a zabavení majetku Němců. Přitom ovšem nerozlišovalo jednotlivé Němce a jejich národnost paušalizovalo a zevšeobecňovalo. I v lidoveckém deníku sledujeme pojem kolektivní viny Němců. Zároveň se *Lidová demokracie* v některých člancích snaží kolektivní a nekolektivní vinu rozlišovat a oddělovat od sebe slušné Němce a zrádce. Přitom však publikovala projevy politiků, kteří hlásali tvrdý postup proti všem

Němcům, jednalo se jak o prezidenta Beneše, tak předsedu vlády Fierlingera. Zajímavým poznatkem je, že *Lidová demokracie* dávala prostor v projevech členům Komunistické strany Československa, jednalo se o ministra informací Kopeckého, ministra vnitra Noska a Vladimíra Clementise. Jednalo se vysoké představitele státní moci a zejména Václava Nosek byl jako ministr vnitra v transferové otázce důležitou figurou. *Lidová demokracie* věnovala mediální prostor konkurentovi strany lidové, který v deníku dokonce dostával více místa než politická reprezentace z „vlastní“ strany. Naopak *Rudé právo* neotisklo ani jeden projev člena Československé strany lidové. I přístup k osobě prezidenta byl v obou periodikách odlišný. V *Lidové demokracii* měl prezident Beneš výsadní postavení. Naopak v *Rudém právu* se projevy prezidenta zkracovaly a prezident se dostával i na druhou stranu vydání.

9. Bibliografie

9.1 Prameny

BENEŠ, Edvard. *Odsun Němců z Československa: výběr z Paměti, projevů a dokumentů 1940-1947*. 2. vyd. Praha: Dita, 2002. 237 s. ISBN 80-85926-34-2.

Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové. Praha: Československá strana lidová, 1945. ISSN 0323-1143

Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa. Praha: Ústřední výbor KSČ, 1945. ISSN 0032-6569.

9.2 Literatura

ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK, ed. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951: dokumenty z českých archivů*. Díl I., Češi a Němci do roku 1945 : úvod k edici. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2010, 373 s. ISBN 978-80-86057-66-8.

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, 439 s. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. 2., upravené a doplněné vydání. Praha: Grada, 2019, 456 s. ISBN 978-80-271-0553-3.

BENEŠ, Zdeněk a Viktor ŠLAJCHRT. *Rozumět dějinám: vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*. [Praha]: Gallery, 2002, 304 s. ISBN 8086010554.

BERÁNKOVÁ, Milena, Alena KŘIVÁNKOVÁ a Fraňo RUTTKAY. *Dějiny československé žurnalistiky*. III. díl, Český a slovenský tisk v letech 1918-1944. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1988, 315 s. , [8] l. obr. příl.

BROKLOVÁ, Eva, Josef TOMEŠ a Michal PEHR. *Agrárníci, národní demokraté a lidovci ve druhém poločase první Československé republiky*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2008, 267 s. ISBN 978-80-86495-47-7.

ČAPKA, František. *Politické strany první republiky*. Brno: Akademické nakladatelství Cerm, 1998, 31 s. ISBN 80-7204-102-9.

CHURAŇ, Milan. *Postupim a Československo: mýtus a skutečnost*. Praha: Nakladatelství Libri, 2001, 157 s. ISBN 8072770624.

DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Třicet let bojů za socialismus*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1951. 146 s.

DRÁPALA, Milan. *Na ztracené vartě západu: antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Přeložil Emil CHAROUS. Praha: Prostor, 2000, 682 s. Obzor, 31. svazek. ISBN 80-7260-046-X.

FIALA, Petr, Jiří FORAL, Karel KONEČNÝ, Pavel MAREK, Michal PEHR a Miloš TRAPL. *Český politický katolicismus 1848-2005*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, 535 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 9788073251550.

HROCH, Miroslav. *Úvod do studia dějepisu*. 1. vyd. Praha: SPN, 1985. 304 s.

JÍLEK, Viktor. *Dějiny české žurnalistiky od svého počátku do r. 1945*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002, 132 s. ISBN 8024405768.

KAPLAN, Karel a Pavel KOSATÍK. *Gottwaldovi muži*. Praha: Paseka, 2004, 336 s. ISBN 80-7185-616-9.

KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, 310 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 978-80-7367-698-8.

KŘIVÁNKOVÁ, Alena a Jozef VATRÁL. *Dějiny československé žurnalistiky. 4. díl, Český a slovenský tisk v letech 1944-1987: IV. díl, Český a slovenský tisk v letech 1944-1987*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1989, 248 s. ISBN 80-7077-036-8.

KUČERA, Jaroslav. *Odsun nebo vyhnání?: sudetští Němci v Československu v letech 1945-1946*. Praha: H&H, 1991, 39 s. ISBN 8085467321.

KURAL, Václav, KLENER, Pavel, ed. *Češi, Němci a mnichovská křížovatka: (stručné čtení)*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002, 197 s. ISBN 8024603608.

MAREK, Pavel, ed. *"Bílá místa" v dějinách Československé strany lidové: sborník prací z mezinárodní vědecké konference k 90. výročí založení strany (1919-2009)*. Olomouc: Centrum dějin křesťanské politiky na katedře historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci v nakl. Gloria, 2009, 258 s. ISBN 978-80-86760-31-5.

MIHOLA, Jiří a Michal PEHR. *Lidově, národně, křesťansky: k dějinám Československé strany lidové (KDU-ČSL) : 1919-2019*. Praha: Filip Tomáš - Akropolis, 2019, 143 s. ISBN 978-80-7470-261-7.

PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého II.: v Čechách a na Moravě*. 17. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství, 2017, 447 s. ISBN 978-80-7451-572-9.

PEHR, Michal. *Cestami křesťanské politiky: biografický slovník k dějinám křesťanských stran v českých zemích*. Praha: Akropolis, 2007, 373 s. ISBN 9788086903538.

RUPNIK, Jacques. *Dějiny Komunistické strany Československa: od počátků do převzetí moci*. Přeložil Helena BEGUIVINOVÁ. Praha: Academia, 2002, 284 s. ISBN 8020009574.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014, 539 s., [4] s. obr. příl. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9.

STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945 – 1947*. 1. vyd. Praha: Academia: Naše vojsko, 1991. 536 s. ISBN 80-200-0328-2.

STANĚK, Tomáš. *Vysídlení Němců z Československa: Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa*. Ostrava: Amosium servis, 1992, 111 s. ISBN 80-85498-04-9.

STAŠEK, Bohumil. *Obnova lidské společnosti: Program a zásady Československé strany lidové v Čechách*. Praha: Ústřední sekretariát Československé strany lidové, 1920. 69 s.

TRAPL, Miloš. *Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918-1938*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, 171 s. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica. Supplementum, suppl. 30/1990. ISBN (Brož.).

ZIMMERMANN, Volker. *Sudetští Němci v nacistickém státě: politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938-1945)*. Přeložil Petr DVORÁČEK. Praha: Prostor, 2001, 577 s. ISBN 8072033905.

1.3 Přílohy

Seznam příloh

Příloha č. 1: Tabulky zaznamenávající počet článků v Lidové demokracii a v Rudém právu

Příloha č. 2: Seznam použitých článků z Lidové demokracie

Příloha č. 3: Seznam použitých článků z Rudého práva

Příloha č. 1: Tabulky zaznamenávající počet článků v Lidové demokracii a v Rudém právu

Tabulka 1 - Lidová demokracie květen 1945

	Celkový počet článků v květnu 1945	Články s národnostním akcentem	Počet článků s majetkovým akcentem
Titulní strana	6	4	2
Druhá strana	4	3	1
Třetí strana	2	2	0

Tabulka 2 - Lidová demokracie červen 1945

	Celkový počet článků v červnu 1945	Počet článků s národnostním akcentem	Počet článků s majetkovým akcentem
Titulní strana	18	12	6
Druhá strana	2	1	1
Třetí strana	1	0	1

Tabulka 3- Lidová demokracie červenec 1945

	Celkový počet článků v červenci 1945	Počet článků s národnostním akcentem	Počet článků s majetkovým akcentem
Titulní strana	5	4	1
Druhá strana	0	0	0
Třetí strana	1	0	1

Tabulka 4 - Lidová demokracie srpen 1945

	Celkový počet článků v srpnu 1945	Počet článků s národnostním akcentem	Počet článků s majetkovým akcentem
Titulní strana	7	6	1
Druhá strana	2	2	0
Třetí strana	1	1	0

Tabulka 5 - Rudé právo květen 1945

	Celkový počet článků v květnu 1945	Počet článků s národnostním akcentem	Počet článků s majetkovým akcentem
Titulní strana	3	0	3
Druhá strana	7	4	3
Třetí strana	1	0	1

Tabulka 6 - Rudé právo červen 1945

	Celkový počet článků v červnu 1945	Počet článků s národnostním akcentem	Počet článků s majetkovým akcentem
Titulní strana	14	8	6
Druhá strana	7	1	6
Třetí strana	0	0	0

Tabulka 7 - Rudé právo červenec 1945

	Celkový počet článků v červenci 1945	Počet článků s národnostním akcentem	Počet článků s národnostním akcentem
Titulní strana	11	5	6
Druhá strana	0	0	0
Třetí strana	1	0	1

Tabulka 8 - Rudé právo srpen 1945

	Celkový počet článků v srpnu 1945	Počet článků s národnostním akcentem	Počet článků s národnostním akcentem
Titulní strana	11	8	3
Druhá strana	5	1	4
Třetí strana	1	0	1

Příloha č. 2: Seznam použitých článků z Lidové demokracie

- (A. N). Charakter národa je nutno chránit. *Lidová demokracie*, 23.6.1945, roč. 1, č. 38, s. 1.
- Čermák, J. Západ a odsun Němců. *Lidová demokracie*, 22.6.1945, roč. 1, č. 37, s. 1.
- (čt). Budování nové veřejné správy a očista republiky. *Lidová demokracie*, 26.5.1945, roč. 1, č. 14, s. 2.
- (ČTK). Majetek Němců a zrádců do českých rukou. *Lidová demokracie*, 25.5. 1945, roč. 1, č. 13, s. 1.
- (ČTK). Zakarpatská Ukrajina včleňuje se do Sovětského svazu. *Lidová demokracie*, 1.7.1945, roč. 1, č. 44, s. 1.
- (Čt). Urychlená likvidace němčiny na území republiky. *Lidová demokracie*, 19.5.1945, roč. 1, č. 8, s. 2.
- Dobeš, F. Českého člověka na rodnou půdu! *Lidová demokracie*, 24.6.1945, roč. 1, č. 39, s. 2.
- Halfara, K. Nekompromisně či kompromisně? *Lidová demokracie*, 28.7.1945, roč. 1, č. 66, s. 1.
- Koželuhová, H. Do nového života. *Lidová demokracie*, 23.5.1945, roč. 1, č. 11, s. 1. 23.5.1945
- Koželuhová, H. Jak jsme si to představovali. *Lidová demokracie*, 12.6.1945, roč. 1, č. 28, s. 1.
- Koželuhová, H. Pro Němce a Maďary v republice není místa. *Lidová demokracie*, 30.5.1945, roč. 1, č. 17, s. 1.
- Koželuhová, H. Vina celého německého národa. *Lidová demokracie*, 13.6.1945, roč. 1, č. 29, s. 1.
- Koželuhová, H. Začínáme budovat. *Lidová demokracie*, 18.5.1945, roč. 1, č. 7, s. 1.
- (jk). Půda zrádců do rukou českého lidu. *Lidová demokracie*, 7.6.1945, roč. 1, č. 24, s. 1.
- (jr). 33 mrtvých a milionové škody. *Lidová demokracie*, 2.8.1945, roč. 1, č. 70, s. 2
- (nept). Asi na 500.000 Němců u nás zůstane. *Lidová demokracie*, 22.7.1945, roč. 1, č. 61, s. 1,2.
- (nept). Bílá hora odčiněna. *Lidová demokracie*, 3.7.1945, roč. 1, č. 45, s. 3.
- (nept). Československá strana lidová při budování nové republiky. *Lidová demokracie*, 10.6.1945, roč. 1, č. 27, s. 1.
- (nept). Dejte se všude nadšeně do práce. *Lidová demokracie*, 26.5.1945, roč. 1, č. 14, s. 1.
- (nept). Dekret presidenta republiky. *Lidová demokracie*, 26.5.1945, roč. 1, č. 14, s. 3.
- (nept). Dr Jan Šrámek o boji za osvobození Československa. *Lidová demokracie*, 31.7.1945, roč. 1, č. 68, s. 1, 2.
- (nept). Důrazná výstraha ministerstva vnitra. *Lidová demokracie*, 7.6.1945, roč. 1, č. 24, s. 1.

(nept). Konfiskace a rozdělení zemědělského majetku Němců a zrádců. *Lidová demokracie*, 22.6.1945, roč. 1, č. 37, s. 1.

(nept). Japonsko učinilo mírovou nabídku. *Lidová demokracie*, 19.5. 1945, roč. 1, č. 8, s. 1.

(nept). Na českém pomezí bude klid. *Lidová demokracie*, 5.8.1945, roč. 1, č. 73, s. 1.

(nept). Nesmíme zapomenout. *Lidová demokracie*, 26.5.1945, roč. 1, č. 14, s. 3.

(nept). Nezapomínat a jednat. *Lidová demokracie*, 19.6.1945, roč. 1, č. 34, s. 1.

(nept). President dr. Edvard Beneš na Moravě. *Lidová demokracie*, 14.5.1945, roč. 1, č. 3, s. 1.

(nept) Projev presidenta republiky dr. Edvarda Beneš. *Lidová demokracie*, 12.6.1945, roč. 1, č. 28, s. 1, 2.

(nept). Projev presidenta republiky dr. Edvarda Beneše. *Lidová demokracie*, 17.5.1945, roč. 1, č. 6, s. 1, 2.

(nept). Republiku musíme odgermanisovat. *Lidová demokracie*, 17.6.1945, roč. 1, č. 33, s. 1.

(nept). Rozdělení zemědělského majetku nepřátel republiky. *Lidová demokracie*, 9.6.1945, roč. 1, č. 26, s. 1.

(nept). Těšínská hranice je pro nás jednou pro vždy vyřešena. *Lidová demokracie*, 4.7.1945, roč. 1, č. 46, s. 1.

(nept). Všeobecné volby v Anglii nutné. *Lidová demokracie*, 22.5.1945, roč. 1, č. 10, s. 1.

(nept). Všichni se dejte do práce! *Lidová demokracie*, 16.6.1945, roč. 1, č. 32, s. 1.

(nept). Vybudujeme stát poctivě, demokraticky, se všemi občanskými svobodami. *Lidová demokracie*, 5.7.1945, roč. 1, č. 47, s. 1,2.

(nept). Vyřešení otázky Němců a Maďarů. *Lidová demokracie*, 14.6.1945, roč. 1, č. 30, s. 1.;

(nept). Znárodnění českého pohraničí. *Lidová demokracie*, 6.6.1945, roč. 1, č. 23, s. 1.

Světlík, F. Národní stát. *Lidová demokracie*, 26.6.1945, roč. 1, č. 40, s. 1.

Tigríd, P. O evropský ethos. *Lidová demokracie*, 13.7.1945, roč. 1, č. 53, s. 1.

Vondáček-Habětínek, F. K horám. *Lidová demokracie*, 5.6.1945, roč. 1, č. 22, s. 1.

Příloha č. 3: Seznam použitých článků z Rudého práva

Bareš, G. Naše svaté právo. *Rudé právo*, 15. 6. 1945, č. 34, s. 1

(čtk). Vybudovat lidovou veřejnou a státní správu. *Rudé právo*, 19.5.1945, č. 12, s. 2.

Košťátko, J. Bílá hora bude odčiněna. *Rudé právo*, 23. 6. 1945, č. 41, s. 1.

Košťátko, J. Osídlení našeho pohraničí. *Rudé právo*, 10.7.1945, č. 53, s.1.

Koucký, V. Náš list. *Rudé právo*, 14. 6. 1945, č. 33, s. 1.

(nept). Bílá hora odčiněna. *Rudé právo*, 3.7.1945, č. 48, s. 1.

(nept). Bohatý program projednaný na vládní schůzi. *Rudé právo*, 27.5.1945, č. 18, s. 1, 2.

(nept). Budeme jako Lidičtí druh při druhu státi. *Rudé právo*, 12.6.1945, č. 31, s. 2.

(nept). Česká půda se vrací do českých rukou. *Rudé právo*, 23.6.1945, č. 41, s. 2.

(nept). Český lid souhlasí s odnětím půdy cizákům, *Rudé právo*, 29.6.1945, č. 46, s. 2.

(nept). Co lid dokáže, nikdo nedokáže. *Rudé právo*, 26. 5. 1945, č. 17, s. 2.

(nept). Další konfiskace a rozdělení půdy. *Rudé právo*, 15.7.1945, č. 58, s. 1.

(nept). Dekret o konfiskaci půdy cizáků a zrádců se čeká v nejbližších dnech. *Rudé právo*, 22.6.1945, č. 37, s. 1.

(nept). Jak se provádí konfiskace a rozdělení zemědělského majetku Němců a zrádců. *Rudé právo*, 31.7.1945, č. 71, s. 3.

(nept). Majetek okupantů, zrádců a kolaborantů do národní správy. *Rudé právo*, 26.5.1945, č. 17, s. 1.

(nept). Naše půda bude vyrvána z cizáckých rukou. *Rudé právo*, 7.6.1945, č. 27, s. 2.

(nept). Nedáme se ničím odradit od energického řešení otázky Němců a Maďarů. *Rudé právo*, 14.6.1945, č. 33, s. 1.

(nept). Neprodleně zkonfiskovat půdu nepřátel národa. *Rudé právo*, 19.5.1945, č. 12, s. 2.

(nept). Nezcizujte inventář německých bytů. *Rudé právo*, 31.5.1945, č. 21, s. 3.

(nept). Němečtí vlkodlaci za mřížemi. *Rudé právo*, 14.7.1945, č. 57, s. 1.

(nept). Pevnou rukou očistíme své pohraničí. *Rudé právo*, 2. 8. 1945, č. 73, s. 1.

(nept). Potřebujeme mír, který nás zabezpečí proti Německu. *Rudé právo*, 12.6.1945, č. 31. s. 1, 2.

(nept). Pouť národa do Lidic. *Rudé právo*, 12. 6. 1945, č. 31, s. 1.

(nept). Prezident republiky v jižních Čechách. *Rudé právo*, 17. 6. 1945, č. 36, s. 2.

(nept). Prezident republiky v západních Čechách. *Rudé právo*, 16.6.1945, č. 35, s. 1.

(nept) Projev prezidenta republiky Dr. Edvarda Beneše na Staroměstském náměstí. *Rudé právo*, 17. 5. 1945, č. 10, s. 2, 3.

- (nept). Půda zrádců a cizáku do rukou českého lidu. *Rudé právo*, 22.6.1945, č. 40, s. 1, 2.
- (nept). Půjdeme důsledně dále po započaté cestě. *Rudé právo*, 24.6.1945, č. 42, s. 1.
- (nept). Soudruh Gottwald o nutnosti jednoty národa. *Rudé právo*, 29.5.1945, č. 19, s. 1.
- (nept). Vítězná rudá vlajka nad Berlínem. *Rudé právo*, 23.5.1945, č. 14, s. 1.
- (nept). Voláme mistry kultury k podpoře budovatelského programu. *Rudé právo*, 31.5.1945, č. 21, s. 1.
- (nept). Všichni do budování svobodné republiky. *Rudé právo*, 26.5.1945, č. 17, s. 2, 3.
- (nept). Výjimky z opatření proti Němcům. *Rudé právo*, 9.6.1945, č. 29, s. 1.
- (nept). Zabezpečit demokracii, národ a stát. *Rudé právo*, 16.5.1945, č. 9, s. 2.
- (Reuter). Náš požadavek odsunu Němců zásadně uznán. *Rudé právo*, 3. 8. 1945, č. 74, s. 1.. 8.
- (sp). Nové zločiny Němců v pohraničí. *Rudé právo*, 1. 8. 1945, č. 72, s. 1.
- (vn). Očistíme nemilosrdně naše pohraničí od německých vlkodlaků. *Rudé právo*, 11. 7. 1945, č. 54, s. 1.